

II RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 142 (18).** 1924 a.

II Riigikogu koosolek 14. oktoobril 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 87 Riigikogu liiget.

Walitsuse loosis: rahaminister **O. Strandman**, sõjaminister **O. Amberg**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, töö-koolekandeminister **Chr. Kaarna**, teedeminister **K. Kark**, välisminister **K. R. Pusta**, kohutuminister **R. Gabrel**, põllutöominister **A. Kerem**, siseminister **Th. Rõuk**.

P ä e w a k o r d :

1. Kaitserõugete panemise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

2. Sisewete uurimise büroo asutamise seadus — II lugemisel.

3. Maanteede ja sisemiste weeteede walitsuse likwideerimise seadus — II lugemisel.

4. Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — II lugemisel.

5. Haiguskinnitusseadus — II lugemisel.

6. Eesti wabariigi Tartu ülikooli seadus — II lugemisel.

7. Tööstusliku töö seaduse muutmise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

8. Tööstusliku töö seaduse täiendamise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

9. Põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse muutmise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

10. Walga linna administratiiv-piirkonna laiendamise seadus — omawalitsuse komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**, pärast sekretäär **T. Kalbus**.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päewakorra muutmise. Juhataja **K. Wirma**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakorra kohta on ettepanek tehtud päewakorra

IV punkti wälja jätta, sellepärast, et aruandja koosolekult puudub. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud, — seega on päewakord kindlaks määratud.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna härra sekretääril.

2. Teadaandmine kohtuministri esitise kohta Riigikogu liikme Mihkel Pikkur'i wahi- allajätmise asjus.

Sekretäär **O. Köster**: Riigikogu juhatusel on Riigikogule teatada, et kohtuministri esitis rkl. Mihkel Pikkur'i wahi- allajätmise kohta on antud koosseisu komisjoni.

Juhataja **K. Wirma**: Omawalitsuse komisjoni aruandja on rkl. Pärilin. Et aruandja koosolekult puudub, on sõna aruandjana komisjoni esimehel rkl. Liigand'il.

3. Kaitserõugete- panemise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu seaduseelnõu pealkiri: Kaitserõugete-panemise seaduse muutmise seadus.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): Ajutise walitsuse poolt 21. märtsil 1919 aastal wastuwõetud ja „Riigi Teata- jas“ nr. 25 — 1919 a. awaldatud kaitse- rõugete-panemise seaduse §§ 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 18, 19, 20 ja 21 ning lisamääruste §§ B 1, 7, E 2, 3, 6 muudetakse järgmiselt:

§ 4. Kui rõugepanemine arsti otsuse järele tagajärjetaks jäänud, siis korra- takse seda hiljemalt aasta pärast, jääb see ka teisel korral tagajärjetaks, siis — kolmandal aastal. Kohalikul omawalit- susel on õigus nimetada arsti, kelle poole kolmanda korra rõugepanemiseks pöö- rata tuleb.

Juhataja **K. Wirma**: Sõna on rkl. Liigand'il.

O. Liigand (rhw.): Ma pean selle seaduse sissejuhatusse kohta isiklikult sõna wõtma. Nimelt leian ma, et seaduse sissejuhatusse tekst ei ole mitte küllalt täpne ega selge, kui öeldakse: „§§ 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 18, 19, 20 ja 21 ning lisamääruste §§ B 1, 7, E 2, 3, 6 muudetakse järgmiselt“. Nimelt on lugu selles, et mitte kõik ülesloetud paragrahwid ei muudeta, waid neli nendest, nimelt §§ 9, 19, 20 ja 21 tühistatakse täielikult, nagu see juba wälja on öeldud § 18 järele. Oleks selgem ja täpsem, kui sissejuhatuse juba selgesti ära öeldakse, missugused paragrahwid täiesti kustutatakse wõi tühistatakse, ja missugused muudetakse. Komisjonis, kus ma mitte selle seaduse aruandja ei olnud, on walitsuse ettepanek muutmata redaktsioonis läbi läinud. Pärastpoole leiti küll, ja nimelt oli nende hulgas ka komisjoni aruandja, et siin soowitawam oleks täpne ja selge redaktsioon. Komisjoni nimel ei saa ma sellekohast ettepanekut teha, aga isiklikult esitaksin ma järgmise redaktsiooni: „Ajutise walitsuse poolt 21. märtsil 1919 aastal wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 25 — 1919 a. awaldatud kaitserõugetepanemise seaduse §§ 9, 19, 20 ja 21 tühistatakse ning sama seaduse §§ 4, 5, 8, 10, 11, 12, 17, 18 ja lisamääruste §§ B 1, 7, E 2, 3, 6 muudetakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:“ Siis järgneksid paragrahwid.

J. Wain (sd.): Ma küsisin enne sõna, kui aruandja oma ettepaneku tegi; siiski teeksin ma weel lisaks aruandja ettepanekule teise ettepaneku, nimelt, et tühistada ühtlasi ka kaitserõugete panemise seaduse § 18. § 18 ütleb, et „süüdlast selles, et ta seaduse wõi sundusliku määruse eeskirju wõi wastawa wõimu seaduslikku korraldust wõi nõudmist ei täitnud kaitserõugetepanemise kohta, karistatakse arestiga mitte üle kahe nädala wõi rahatrahwiga mitte üle wiietuhande marga.“ Meil on juba rahukohtu trahwiseaduses wastaw paragrahw olemas, nimelt § 102 ja see ütleb:

„За несоблюдение предписанных законом или законным постановлением власти общих мер предосторожности против распространения прилипчивых и повальных болезней, виновные подвергаются аресту не свыше трех месяцев, или денежному взысканию не свыше трехсот рублей“.

Peab arwama, et kui juba kord seaduste ja määruste mittetäitmise pärast karistuse määramise kohta paragrahw on olemas, siis teist enam tarwis ei ole. Kui aga keegi arwab, et seaduses wastaw paragrahw sellepärast tarwis on, et rahukohtu trahwiseaduse § 102 põhjal wõidakse määrata kolmekuuline karistus, siis peaks küll tohtima loota, et kohtunik ära määrab, kuiwõrd rõugetepanemise kohta makswate sundmääruste rikkumine ja neist üleastumine ühel wõi teisel ajal karistataw on ja sellejuures ka trahwisuuruse määrab. Kuna kõnealolewa seaduse § 18 rahukohtu trahwiseaduse § 102 ära mahub, siis ei ole mingisugust tarwidust tema seadusesse jätmiseks. Pooldades aruandja ettepanekut panen ette sõnade järele „tühistada § 9“ wõtma „§ 18“, muidu oleks redaktsioon sama.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Liigand**: Härra Wain'i poolt tehtud parandusega ei saa mina komisjoni nimel ühineda ja sellepärast palun seda parandust eraldi hääletada. Isiklikult ühinen mina härra Wain'i parandusega ja wõtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Liigand on oma ettepaneku tagasi wõtnud ja ühineb rkl. Wain'i ettepanekuga. Rkl. Wain'i ettepanek sissejuhatawa osa redaktsiooni kohta on järgmine: „Ajutise walitsuse poolt 21. märtsil 1919 aastal wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 25 — 1919 a. awaldatud kaitserõugetepanemise seaduse §§ 9, 18, 19, 20 ja 21 tühistatakse ning sama seaduse §§ 4, 5, 8, 10, 11, 12, 17 ja lisamääruste §§ B 1, 7, E 2, 3, 6 muudetakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:“.

Panen hääletamisele rkl. Wain'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastuwõetud.

Hääletamisele tuleb sissejuhatawa osa parandatud kujul ja § 4. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on sissejuhatawa osa ja § 4 wastuwõetud.

Aruandja **O. Liigand** (loeb): § 5. Kui rõugepanemine on ette wõtmata jäänud §§ 1, 2, 3 tähendatud põhjustel,

siis määratakse kohaliku omavalitsuse poolt selleks lühike tähtaeg.

J. Wain (sd.): Paragrahw wiienda I ja II pool ei seisa omawahel kooskõlas. Esimene pool räägib põhjustest, nimelt kui rōugepanemine ette wõtmata jäänud teatud põhjustel, siis määratakse kohaliku omavalitsuse poolt selleks tähtaeg, kuid waremalt oli juttu tähtaegadest ja põhjustest, tähendab, kui ühel tähtajal ei saa rōugepanemine toimetatud, siis määratakse teine tähtaeg, aga mitte siis, kui ainult põhjustel jääb rōugepanemine toimetamata. Sellepärast panen ette § 5-das, teises reas peale sõna „tähendatud“ paigutada sõnad „tähtaegadel ja“.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja O. Liigand: Et see parandus seda paragrahwi täiendab, nagu ettepanekutegija kõneles, siis mina ühinen selle ettepanekuga.

Juhataja K. Wirma: Ettepanek on järgmine: „§ 5-das, teises reas peale sõna „tähendatud“ paigutada sõnad „tähtaegadel ja“, nii et seda paragrahwi tuleks lugeda järgmiselt: „Kui rōugepanemine on ette wõtmata jäänud §§ 1, 2, 3 tähendatud tähtaegadel ja põhjustel jne.“ Et aruandja selle ettepanekuga on ühinenud, siis ettepanek eraldi hääletamisele ei tule. Hääletamisele tuleb § 5 parandatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamuslega on § 5 wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamuslega §§ 8, 10, 11, 12 ja 17.

§ 8. Rōugepanemist korraldawat maakonna- ja linnawalitsused, kes rōugepanemise tähtajad ja kohad kohaliku maakonna- wõi linnaarsti ettepanekul wälja kuulutawad ja sellest kohalikule politseile teatawad.

§ 10. Enne rōugepanemist seawad kokku linna-, alewi- ja wallawalitsused igas rōugepanemise ringkonnas laste nimekirjad, kellele tuleb rōugeid panna. Rōugepanemisele kuuluwate koolilaste nimekirjad seawad kokku kooli juhatajad. Rōugepanija arst märgib nimekirjas, misgused tagajärjed rōugepanemisel olnud, samuti ka mikspärast ühel wõi teisel juhutamisel rōugepanemine jäänud ette wõt-

mata. Kalendriaasta lõpul saadetakse nimekirjad maakonna- wõi linnawalitsustele.

§ 11. Linnades määratakse rōugepanijad arstid linnawalitsuse poolt ja rōugepanemist korraldatakse linnajagude ehk uulitsate järele. Maakondades panewad rōugeid jaoskonnaarstid; arstijaoskonnad tulewad ära jaotada ringideks rōugepanemise kohtadega. Rōugepanemise kohad ei tohi üksteisest mitte üle kümne kilomeetri kaugel olla. Rōugepanemise ruumid peawad awarad, heledad, soojad, puhtad ja õhutatud olema. Tubasid peab kaks olema, üks rōugepanemiseks ja teine ootajatele.

T ä h e n d u s: Ainult erakorralistel tingimistel on maakonna omawalitsustel luba üht kaitserōugete panemise kohta teisest kaugemale kui 10 kilomeetrit määrata, kuid üle wiineteistkümmet kilomeetrit ei tohi kaugus ulatada.

§ 12. Kaitserōugete panijateks tohiwad olla ainult arstid. Terwishoiu peawalitsusele jääb õigus mõjuwatel põhjustel kaitserōugete panemist ajutiselt lubada ka mitteamistidele, kui ta neid selleks tarwilikult ettewalmistatuks tunnistab. Rōugepanijad peawad rōugepanemise juures kõiki seaduse nõudeid täitma ja aasta lõpuks nimekirjad kindlaksmääratud formuleeridel kohalikule omawalitsusele saatma.

§ 17. Kaswandikkude kooli wastu wõtmine ilma rōugepanemise tunnistuseta on keelatud. Koolide juhatajad on kohustatud selle eest hoolitsema, et õigel ajal rōugeid pandaks nendele kaswandikkudele, kes kooliaja jooksul üksteistkümmend aastat wanaks on saanud (§ 2).

Aruandja O. Liigand: § 18 ei tule lugemisele sellepärast, et sissejuhatuses wõeti tähendatud paragrahw nende hulka, mis tühistatakse. Sellepärast langeb ära § 18 ja samal põhjusel ka temale järgnewad sõnad: „§§ 9, 19, 20 ja 21 kustutatakse maha.“

Juhataja K. Wirma: Kas nõutakse § 18-da hääletamist. Konstateerin, et keegi ei nõua § 18-da hääletamist.

Aruandja O. Liigand kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamuslega lisamääruste B §§ 1 ja 7 ning E § 2.

Lisamäärused.

B.

§ 1. Kohtades, kus äkilised külgehakkawad haigused, nimelt sarlakid, leetrid, difteriit, läkastaw kõha, plekisoetõbi ja roosisarnased põletikud epideemiliselt laiali on lagunenud, ei tohi epideemia kestwuse ajal rōugepanemist ette wōtta. Saab arst rōugepanemise ajal teateid, et rōugepanemise koha ümbruskonnas äkilised külgehakkawad haigused laiali lagunemas on wōi üksikute juures, kellele rōugeid pandud, roosihaigus nähtawale tulnud, siis peab ta selles kohas rōugepanemise ajutiselt katkestama ja sellest maakonna- wōi linnaarstile ja kohalikule politseil teatama.

§ 7. Ilmub rōugepanemise tagajärjena mõni haigus, mida otsekohelelt ühendusse lugeda wōib rōugepanemisga, siis on rōugepanija arst kohustatud sellest teatama maakonna- wōi linnaarstile.

E.

§ 2. Kohalikud omawalitsused ja politseiwōimud on kohustatud selle eest hoolitsema, et rōugepanemise ruumid seaduse nõuetele wastaks.

Aruandja **O. Liigand**: Siin on nüüd jälle ette nähtud ühe paragrahwi, see on § 3, tühistamine; sõnad „§ 3 kustutatakse“ peaksid ühtluse mõttes siit wälja jääma ja sissejuhatuses tuleks ära tähendada, et nende paragrahwide hulka, mis tühistamisele määratud, kuulub weel lisamääruse E § 3. Teen ettepaneku wälja jätta sõnad „§ 3 kustutatakse“ ning sissejuhataw osa redigeerida järgmisel kujul:

„Ajutise walitsuse poolt 21. märtsil 1919 a. wastuwōetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 25 — 1919 a. awaldatud kaitserōugepanemise seaduse §§ 9, 18, 19, 20 ja 21 ning lisamääruste E § 3 tühistatakse ja sama seaduse §§ 4, 5, 8, 10, 11, 12 ja 17 ning lisamääruste B §§ 1 ja 7 ning E §§ 2 ja 6 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt.“

Juhataja **K. Wirma**: Aruandja poolt on ette pandud ühtluse mõttes § 3 tühistamine siinkohal wälja jätta ja seda sissejuhatawas osas ära tähendada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastuwōetud.

Aruandja **O. Liigand** kannab ette ja nähtawa enamusega wōetakse wastu § 6.

§ 6. Surmajuhtumistest ja wigastustest, mis arwamist tekitawad, et nad rōugepanemisega ühenduses, on kohalik politsei kohustatud wiibimata teatama maakonna- wōi linnaarstile ja terwishoiu peawalitsusele.

4. Sisewete uurimise büroo asutamise seadus — II lugemisel. Maakommissioni aruandja **Th. Pool** kannab ette ja nähtawa enamusega wōetakse wastu seaduse pealkiri: Sisewete uurimise büroo asutamise seadus.

Aruandja **Th. Pool** (loeb): § 1. Teedeministeeriumi juurde asutatakse sisewete uurimise büroo.

A. Jürman (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Kui meie vaatame sisewete uurimise büroo ülesandeid, mis § 2 on üles loetud, siis selgub, et tema ülesanded oleks peale weejõudude uurimise, mis meile kodumaa jõgedes peidus on, weel maaparanduse tööde alal eeltööde tegemine. Praegu on aga meil üks suurem maaparanduse büroo töötamas pikeemat aega põllutöministeeriumi juures ning wõrreldes seda sisewete uurimise büroo koosseisuga, mis õige wäikene on ja koosneb ainult juhatajast ja kahest abi-jõust, siis on põllutöministeeriumi juures asuwal bürool õige hulk jõudusid, pealegi teame, et käesolewal aastal anti eelarwe kaudu sinna riiklikku toetust maaparanduse tööde jaoks üle 30 miljoni marga. Nüüd, kui neid kaht bürood wõrrelda, siis selgub, et need kaks asutust peaksid ühe ja sellesama ministeeriumi juures töötama wōi ühele ja samale ministeeriumile alluma, sest nagu näha on mõnel alal nende ülesanded ühed ja need-samad. Sisewete uurimise büroole tehakse ülesandeks uurida ja koguda andmeid maaparanduse otstarbeks, aga see ei ole tema peaulesanne, tema peaulesanne on koguda andmeid weejõudude kasutamise mõttes.

Meie teame, et meil jõgesid ja kosk-sid on wõrdlemisi wähe, ja suurem osa meie jõgedest peaks uuritama selles mõttes, sellest seisukohast, kui palju neid tuleks ära tarwitada wōi ära kasutada, kui

selles ümbruskonnas ehk piirkonnas läbi wiidaks maaparanduse tööd, sest meil on maaparanduse alal hiigla töö ees, nii mitmed tuhanded tiinud maad seisawad alles kasutamata. Jõgede uurimisel peaks eestkätt seda silmas pidama, mida mina siin tähendasin. Kui aga sisewete büroo läheb välja puht weejõu ärakasutamise seisukohalt ja andmed kogub ainult selleks, et kui palju sellest kärestikust weejõu langemise juures jõudu saaksime, jättes kõrwale maaparanduse tööde läbiwiimise võimalused, siis teeks sisewete uurimise büroo ühekülgselt tööd. Sisewete büroo ei jõuaks aga oma väikeste jõududega ühte ega teist tõsiselt ära teha. Sisewete büroo kogub andmeid weejõu suuruse üle ja leiab suurema weejõu koha kuskilt jõekärestikult. Sellepeale lähewad maaparanduse büroost tehnikerid välja, kes põllutööministeeriumi juures asuwad. Need hakkawad uurima wastawat jõge ja ümbruskonda ning leiawad, et teatud kärestik tuleb ära kasutada wõi teatud jõgi tuleb sügawamaks teha, sest wastasel korral ei saaks meie ümbruskonna maaparanduse tööd läbi wiia. Selle järele kaotaksid wäärtuse ennekogutud andmed sisewete büroo poolt, nad oleksid täiesti wäärtusetu, kuna weejõuallikas tuleb maaparanduse seisukohalt ära kaotada. Sellest seisukohast välja minnes näeme meie, et need ülesanded, mis ühel wõi teisel bürool on, tulewad ühtlustada. Ühtlustamist wõib aga siis läbi wiia, kui üks ja teine büroo wiiakse üle ühe ministeeriumi alla. Loomulik on, et meil need bürood peaksid üle wiidama põllutööministeeriumi juurde, sest maaparanduse tähtsus on palju suurem, kui weejõudude kasutamine. Suuremad weejõuallikad on meil juba teada ja edaspidine töö kalduks ainult vähemate jõgede uurimisele ja siis wõiks seda tööd ära teha põllutööministeeriumi juures asuw maaparanduse büroo. Kokkukõlas sellega peab sisewete büroo asuma põllutööministeeriumi juurde. Ainukene põhjus, mis selle wastu ette tuuakse, on see, et sisewete büroo asub teedeministeeriumi juures ja et ajaloolist seisukorda kaitsta oleks otstarbekohane teda sinna jätta. Sisuliselt ei suudeta aga seda seisukohta kaitsta. Siin on weel ette toodud, et ka wäljamaal sisewete uurimise bürood asuwad teedeministeeriumi juures. Mina saan aru, et Soomes, kus on tuhanded kosed ja tuhanded muud weejõuallikad, see büroo wõiks iseseis-

walt töötada, kuna aga meil, kus sõrmede peal wõib suuremaid jõgesid ja weejõuallikaid ära lugeda, ei ole mingisugust mõtet selleks, et see büroo iseseiswalt wõiks töötada. Mina leian, et ühe uue büroo asutamine teise ministeeriumi juurde, kui juba ühe ministeeriumi juures töötaw büroo palju suuremate jõududega on, ei ole mitte otstarbekohane, waid üks osakond wõiks teise osakonnaga liituda, siis oleks tööjuhtimine ja töö tagajärjed palju ühtlasemad ja küsimus oleks palju otstarbekohasemalt seisukohalt lahendatud. Sellepärast teen mina ettepaneku § 1 muuta järgmiselt, wõtta „põllutööministeeriumi juurde“ „teedeministeeriumi juurde“ asemel.

Teedeminister K. Kark: Lugupeetud rahwasaadikud! Praegu tehtud ettepanek on igatahes minu arwamise järele arusaamatuse tagajärjel esitatud. Pean tähendama, et maaparanduse büroo ja sisewete uurimise büroo ülesanded on täiesti kaks isesugust asja. Kui neid on oma wahel ära segatud, siis on see arusaamatuse tagajärg. Maaparanduse büroo ei ole mitte sisewete uurimise büroo, waid täidesaatew büroo, kes maaparanduse töid peab tegema ja neid plaanisid walmistama, mille järele maaparanduse töid tehakse. Sisewete uurimise büroo on aga asutus, mis peab sisewete reshiimi uurima. (K. Päts, põl.: Kas seda maaparandust ilma uurimata saab teha otsekohe?) Siin on jällegi arusaamatus. Ma pean tähendama, et sisewete uurimise büroo uurib sisewete olusid üldse, kuna maaparanduse büroo wõib uurida ainult üheks pisikeseks, väikeseks ülesandeks, see on ainult teatawaks osaks. Mis puutub sellesse, et lugupeetud eelkõneleja tähendas, nagu oleks põllutööministeeriumi maaparanduse büroos palju rahwast, kuna sisewete büroos tahetakse ainult kolme inimesega läbi tulla, siis mina pean tähendama, et nende kolme isiku ülesanded on teada, nende peale on täiesti kindlad ülesanded pandud ja nemad täidawad neid ülesandeid, see tähendab toimetawad neid alalisi waatlusi, mis sisewete uurimise juures tegema peab. Neid waatlusi ei toimetata praegu keegi muu, kui ainult sisewete uurimise büroo. Kui aga need waatlused katkestatud saawad, siis on terwe saaja-aastane töö wälja wisatud, see töö on täiesti wäärtusetu. Selle töö peale on

siis kolm isikut ette nähtud, kuna maaparanduse ajutiste tööde, ajutiste uurimiste peale on antud eelarwe korras igakord krediidid, selle järele, kui palju seda majanduslik seisukord lubab. Mis puutub nendesse andmetesse, mis sisewete büroo kogunud, siis ei wõi mina austatud eelkõnelejaga mingil tingimisel nõus olla, et need väärtuseta andmed, nagu tema enesele lubas siin tähendada, on tõesti väärtuseta. Ma pean tähendama, et neid andmeid wõib tarwitada, mitte ainult sisewete büroo wõi teedeministeerium, waid neid wõib ära kasutada ka selleks, et maaparanduse töid teha. Ei saa ju ühtegi maaparanduse tööd teha üksikult ühe koha peal, waid seda wõime ainult siis, kui meil on täielik ülewaade selle kohta, missugune on hüdroloogiline wete seisukord, kuidas wõib nendega ümber käia ja kuidas mitte. Kui see büroo on ainult põllutöoministeeriumi juures, siis on tema ainult maaparanduse büroo ja muud ei midagi, tema ei ole siis sisewete uurimise büroo, nagu siin seda seadus nõuab. Igatähes pean mina kasulikuks, et sisewete büroo oleks teedeministeeriumi juures, kui aga tahetakse, et see büroo oleks põllutöoministeeriumi juures, siis peab teda nimetama maaparanduse bürooks, aga mitte sisewete bürooks.

J. Uibopuu (rhsw.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Jürman tegi ettepaneku, et sisewete uurimise büroo saaks üle wiidud põllutöoministeeriumi juurde ja tõi üksikuid näiteid ette, millest mõned täiesti ümberlukkamata on. Ühte jättis tema aga ütlemata ja nimelt seda, et sisewete uurimise büroo ülesanne ei ole mitte ainult maaparanduse tööde uurimine ja selles sihis tegutsemine, waid tema on weemajanduse uurimise büroo ja tegutseb sisemiste weeteede uurimise alal, see on jõesängide ja jõesügawuste, sadamate ja järwede mõõtmise jne. alal. Kujutage nüüd endale ette, kuidas põllutöoministeerium hakkab siseweeteid uurima ja neid korraldama. Mõelge ometi, mis sellest wälja tuleb! See ei ole siis enam sisewete uurimise büroo, nagu seda juba lugupeetud härra teedeminister tähendas. (J. Hünerson, põl.: Kes Hollandis uurib, kas Teie teate?) Ega siis meie iga teise maa järele wõi joosta, waid peame nii waatama ja talitama, kuidas see meie oludel otstarbekohane ja rahwakandjõule was-

taw on. Minu teada ei wõi mitte nii olla, et iga ministeeriumi juures oleks oma uurimisbüroo, waid minu arwates peab sisewete uurimise büroo olema see, kes puht teaduslikka uurimisi toimetab ja teoreetilisi andmeid praktilisteks töödeks kogub, ja annab neid andmeid põllutöoministrile, mereasjanduse peawalitsusele, tööstus-kaubandusministeeriumile ja ka Tartu ülikoolile. Seega peaks kaduma kõik teised sellel alal tegutsewad bürood ja jääma sisewete büroo. Kui teie tahate aga saada maaparanduse bürood, siis peate teie kas wõi tööstus-kaubandusministeeriumi juurde ka eribüroo asutama, sest soode kuiwatamisest ja nendest wastawate saaduste walmistamisest on ka kaubandus-tööstusministeerium huiwitatud — siis looge asutus asutuse peale. Meie sisewete uurimise büroo on, nagu härra Jürman juba tähendas, ajalooliselt teedeministeeriumi juurde wälja kujunenud, ja selleks on oma tähtsus: Ei saa teie ju ühtki maaparandustööd läbi wiia, kui ei ole wee ärajooksuks teed leitud, olgu seda siis kas näiteks jõgede süwendamisel, kraawide läbitõmbamisel wõi mõnel muul puhul. Teie wõite ju kraawid väga hästi kaewata, aga kui nemad jõkke täielikku ärawoolu ei anna, siis on töö ilmaasjata ja pealiskaudselt tehtud. (K. Päts, põl.: Kas põllutöoministeerium siis ainult pealiskaudselt teeb?) Seda mitte, aga ega põllutöoministeerium ei taha ometi Emajõe süwendada, selleks ainult, et ümberkaudetelt soodelt ja heinamaadelt wesi ära woolaks, ega tema ei taha Peipsi järwest wee ärawoolu korraldada. Mina usun, et need minu poolt ettetoodud argumendid näitawad, et sisewete uurimise bürood põllutöoministeeriumi alla wiia wõimatu on, kui sellega mitte meie põllumajandusele ei taheta ohwerdada meie sisemiste weeteede korraldust. (S. Eganewahelhüüe J. Hünerson'i, põl. poolt.) Kuulge, härra Hünerson, Teie mõte on kõik nii üks, kaks, kolm, Teie ütlete saagu ja siis kohe saab. Minge aga koha peale tegutsema, siis näete, et see on teine asi. Kui Teie tahate sisewete uurimise bürood nii väikese ühenduse pärast põllutöö, maaparanduse tööga, põllutöoministeeriumi alla wiia, siis ei ole see mitte küllalt ratsionaalne. Põllutöoministeeriumi juures on juba oma maakorraldamise büroo, ja kui meie tahame asutada iga ministeeriumi juurde ikka oma erilise

büroo, siis ei jõua meie neid kõiki ülewal pidada. Sisewete uurimise büroo on praegusest seisukorrast kättesaadaw ja tarwilik Tartu ülikoolile, kaubandus-tööstusministeeriumile, põllutööstusministeeriumile ja nõnda edasi, aga tema kõige parem ja sündsam seisukoht on teedeministeeriumi juures, nagu see ikka on olnud ja nagu see olema peab ja muud bürood peawad kaduma. Sellepärast arwan mina, et meie peame selle nõude jätma, mida härra Jürman ette tõi ja büroo peab jääma teedeministeeriumi juurde, nagu see komisjonis juba läbi arutatud on. Komisjonis toodi neid näiteid ette, mida ka härra Jürman täna esitas, aga seal taheti nii rinnaga suruda ja tõestada, et tarwilikum on sisewete uurimise bürood põllutööstusministeeriumi alla wiia. Mina aga leian, ja komisjoni arwamine oli, et otstarbekohasem ja tarwilikum on sisewete uurimise büroo teedeministeeriumi juurde jätta, see on õige ja peaks wasfu wõtama.

J. Woiman (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Juba käesolewa aasta eelarwe arutamise puhul kui eelarwe-komisjonis taheti sisewete uurimise büroo ära kaotada, wõi teda ühendada, kas põllutööstusministeeriumi maaparanduse bürooga wõi wiia Tartu ülikooli alla, juba sel puhul näitasin, et sisewete uurimise büroo on tingimata tarwilik asutus. Ta on tingimata tarwilik juba sellepärast, et uurimise tööd, mis tema poolt tehakse, on põhjalikud ja teaduslikud tööd. Mina usun, et härrad põllumehed, kui nemad tahawad maaparanduse töid sihikindlalt ja hästi läbi wiia, peawad ka ometi seda tunnistama, et on tarwis põhjalikka ja teaduslikka uurimise eeltöid teha, enne kui maaparanduse töödele asuda. Neid andmeid kogub aga sisewete uurimise büroo. (Segane wahel hüüe K. Päts'i põl. poolt.) Waadake lugupeetud härra Päts, kui põllutööstusministeerium uurib maaparanduse mõttes, siis tema tõepoolest ei saa sugugi nii põhjalikult andmeid koguda, aga sisewete uurimise büroo uurib ühtlasi maaparanduse mõttes, kui ka muudeks ülesanneteks. Maaparanduse bürool on tähtsamad wähemad jõed ja wähemad ojakesed, aga sisewete uurimise büroo uurib meie weekogusid üldiselt. Näiteks on Peipsi järwe ümbruses meil suured hulgad head heina- ja wõib olla ka põllumaad, mis aga wee

all on. Siin ei saa meie mitte mõne wäikese jõewoolu uurimisega maade seisukorda parandada, waid peab juba Peipsi järwe wee reguleerimisega tegemist tegema ja see on igatahes palju suurem töö, kui meie põllutööstusministeeriumi juures asuw maaparanduse büroo teha suudab. Mina leian, et igatahes otstarbekohasem oleks seda maaparanduse bürood sisewete uurimise bürooga ühendada, ja nad töötaksid siis käsikäes teedeministeeriumi juhatusel all ja täidaksid ka neid ülesandeid korralikumalt, mis nende peal üksikult on. See oleks palju otstarbekohasem. Sisewete uurimise büroo teeb oma tööd praegu kolmes osas. Esimeseks uurib meie suuremaid weekogusid. Kõigepealt meie sadamate tegewust, siis suuremate jõgede, nagu Narwa, Emajõe ja samuti Peipsi ja Wirtsjärwe olukorda. Peale selle wäiksemate weeteede olukorda, mis on rohkem parwetamise otstarbel tarwilikud ja kolmandaks tulewad need wäiksemad jõekesed uurimise alla, mis on tingimata tähtsad maaparanduse tööde läbiwiimiseks. Neid süwendatakse tarwilikul korral wee ärajooksu korraldamiseks, muudetakse nende woolu jne., kõik see wõiks jääda maaparanduse büroo hooleks, sest see on täielikus ühenduses maaparandusega. Kaks esimest ülesannet on aga sedawõrd tähtsad, et neid peab toimetama just sisewete büroo, sest on tingimata tarwilik ja otstarbekohane, et seda tööd korralikult ja põhjalikult tehakse siseweteede uurimise ja parandamise mõttes, millist tähtsust ometi eitada ei saa, ja teiseks, meie maaparanduse mõttes. Need on tööd, mis langewad sisewete uurimise büroo ja maaparanduse büroo peale, millest suurem töö langeb ometi sisewete ja suurte weeteede uurimise peale. Sellepärast oleks otstarbekohasem, et sisewete uurimise büroo asuks teedeministeeriumi aga mitte põllutööstusministeeriumi juures.

A. Jürman (põl.): Lugupeetud teedeminister tegi õige suure leiduse, tema tähendas, et väga suur wahe on nende kahe büroo wahel, et waadake, sisewete uurimise büroo — tema on üks uurimise büroo, kuna maaparanduse büroo, see wõtab ja teeb tööd, ilma et uuriks. Kuid just siin on neil täiesti ühised ülesanded. Kui härra minister ette kujutab, et maaparanduse büroo uurimisega tegemist ei tee, andmeid ei kogu, siis

eksib ta väga raskesti, sest maaparanduse alal, wõib olla, on palju laialisemad uurimised tarwilikud; kui meie tahame mõnda maakohta, soid wõi rabsid kuiwatada, siis wõetakse kümnete werstade peal mõõtmisi ette, kogutakse ümberkaudu laialt andmeid, kui palju wett sinna jõkke kogub, kui palju see jõgi wett ära jõuab wiia, kui palju wett üldse peale tulemas on, ja kas jõgi oma praeguses seisukorras teatud maakoha wett ära kanda suudab, wõi tuleb seda jõge süwendada jne. Maaparanduse seisukohalt on see igatahes palju tähtsam teada saada. Kui nüüd sisewete uurimise büroo andmeid kogub ainult jõe woolu, selle kärestikkude wõi koskede kohta, siis wõib asi nii kujuneda, et hiljem maaparanduse mehed tulewad ja ütlewad: kärestikku ei tohi siin olla, waid see tuleb ära kaotada, siis jääwad need kärestiku kohta kogutud andmed täiesti tarbetuks. (Teedeminister K. Kark: Kes Teid käsib niisuguseid andmeid koguda, mis nurka wisatakse!) Kuna kärestik maaparanduse tööde mõttes hoopis kaotada tuleks ja selle jaoks uusi andmeid mõttes kogutud endised andmed tarbetud. (Teedeminister K. Kark: Teie ei oska neid tarwitada!) Uurimisi peab ette wõtma ja andmeid koguma, sest ei saa ühtegi maaparanduse tööd ette wõtta, kui selleks andmeid pole, ja see härra ministri seletus, nagu tehakse tööd ilma andmeid kogumata, on igatahes suur eksitus.

Nagu härra Woiman siin seletas, et osa maaparanduse töid sisewete uurimise büroo peale üle wõiks wiia ja ümberpöördult, siis selgub sellest, et teie ka nende kahe büroo ühendamise poolt olete. Seda rääkis ka mina. Teie aga teete wastupidise ettepaneku, nimelt, et ka maaparanduse büroo peaks üle wiidama teedeministeeriumi juurde. Põhimõtteliselt oleks aga seisukoht ühine, et need bürood ühendama peaks, sest wastasel korral tuleks paralleelselt kahel asutusel tööd teha, mida aga meie olud ei luba, sest oleks lubamata sarnane olukord, et esiteks maaparanduse — ja siis sisewete büroo uurimisi ette wõtaks, millest saadud andmed pärast nurka wisatakse. (Teedeminister K. Kark: Kes käsib neid nurka wisata!) Maaparanduse mõttes ei saaks neid andmeid kasutada, mis sisewete büroo uuri-

mistel saadud ja need jääksid pärast wäärtusetuks.

Kui nüüd selgunud on, et need kaks bürood ühendada tuleb, kuna nende ülesanded ühised, siis jääks ainult veel küsida — kulu ministeeriumi alla neid ühendada? Siin tuleks küsimust lahendada otstarbekohasuse mõttes, tuleks waadata missugusel alal meil rohkem tööd on teha, kas weejõudude ja weeteede uurimise alal, wõi maaparanduse alal, wõime ilma pikema mõtlemiseta öelda, et maaparanduse otstarbeks palju suuremad uurimistööd teha tulewad, kuna weeteede ja weejõudude kasutamise otstarbeks õige wähe uurimisi ette tuleb wõtta. Suuremat osa jõgedest tuleb ikkagi waadata maaparanduse seisukohalt, mitte aga laewasõidu ega weejõudude kasutamise seisukohalt, ja kui nüüd näha on, et suurem osa tööd just maaparanduse seisukohalt teha tuleb, siis tuleb jõgesid ka sellest seisukohast wälja minnes reguleerida, järjekult tuleks siis ka need bürood ühendada põllutööministeeriumi alla. Et need kaks bürood mitte ühte ja sama tööd ei teeks, sellega töö asjata laiali kistud, töötamises ühtlust ei oleks, siis on igatahes kindel, et otstarbekohasuse mõttes need bürood ühendada tulewad ja kuna ühel neist palju laialdasem tööpõld ja palju tähtsamad ülesanded ees on, nimelt maaparanduse alal, siis on loomulik, et sisewete uurimise büroo üle wiidakse põllutööministeeriumi alla. Neid ülesandeid, mis temal on, et wõtaks talt keegi ära ja kuna ühise juhtimise all töötades kogutud andmed kõige paremini kasutada saaks, oleks see ülewiimine kõige otstarbekohasem, sellepärast jään oma endise ettepaneku juurde.

J. Hünerson (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Jürman on põllumeestekogude rühma nimel ettepaneku teinud, et asutada-kawatsetaw büroo ühendataks teise bürooga, mis põllutööministeeriumi all olemas. Nüüd on mitmed teised Riigikogu liikmed selle wastu waielnud ja püüdnud näidata, nagu oleks neil büroodel sisuliselt lahkuminevad ülesanded ja nagu ei passiks neid sellepärast mitte ühendada. Kuid seda püüet ei ole nad suutnud kaitsta. Muidugi wõib teoreetiliselt ette kujutada, et on olemas lõpukonsekwentsides niisuguseid weejooksusid, millel ainult laewasõidu otstarb wõib olla ja mis kunagi ei

tule kõne alla maaparanduse seisukohalt. Kuid Eestis niisuguseid weeteid ei ole. Meie maaparanduse huwid algawad weeteede juures peale juba Narwa-Jõesuus ja Pärnu jõesuus ja kõik, mis sellest ülewal pool, seisab täielikult maaparanduse huwides. Kui tahetakse öelda, et selle wäikse laewasõidu jaoks, mis meie jõgedel praegu olemas, ehk mis lähema saja aasta jooksul wõiks areneda, et selle jaoks ei peaks ulatama maaparanduse büroo huwid ja wõib olla, ka oskus, siis see on suur eksitus. (K. Einbund, põl.: Teedeminister wõib ju oma inseneere komandeerida sinna.) Ka see on wõimalik.

Mina tähendasin wahelhüüdena, et kas ei otsitaks selgust Hollandist ja sel puhul austas teedeminister mind küsimisega, kas mina Hõlandis käinud olen. Selle peale wõin tähendada, et olen Hollandis tõepoolest käinud, olen seal nädalate wiisi elanud, olen ka sõitnud neid siseweetesid mööda, mis seal on loodud põllumajanduslikul otstarbel ja pean ütleva, et palju parem on seal neid mööda sõita kui meil, kus jõgesid sõiduteede huwides korraldatud. Nõnda, et sellepärast meie sealt mõnesuguseid eeskujusid wõiks wõtta. (Teedeminister K. Kark: Teie peaksite ütleva, missugune ministeerium Hõlandis selleks on.) Ah, — Hõlandis? Arwan, et Hõlandis põllumajanduse huwides wististi teedeminister maid ei paranda.

Teiselt poolt on tähendatud, nagu ei oleks maaparanduse bürool uurimistega tarwis tegemist teha, siis selle peale pean ütleva, et maaparandustööde jaoks täielikult kõik need andmed tarwis on, — kui meie mitte mõne üksiku wakamaa wõi wäikese maalapi parandamist ette ei kujuta, waid maaparanduse küsimuse kogu meie riigi kohta üles seame, mis weeteede jaoks ja laewasõidu jaoks tarwilikud. On tarwilik täielik weeseisu ja weewoolu tundmaõppimine weejooksus igasugusel ajal terve aasta jooksul. Usun, et laewasõidu jaoks ei õpita midagi rohkem tundma, ja maaparanduse otstarbeks on see ka täielikult tarwis. Wõib öelda, et sellest ei saa weel järeldada, et see asutus peab põllutööministeeriumi alla kuuluma, wõib olla, teedeministeerium saab sellega ka toime. Ta wõiks ka maaparanduse ülesanded oma peale wõtta. Kui seda tõendada suudetaks, mis

siis selle wastu waielda. Wõiks sellega ka päri olla, las teedeministeerium laseb kõik weed ära joosta, mis ka põllumehe maade peal on, aga peasi, mille wastu põllumeeste poolt on waieldud, ja mille wastu ka mina waidlen, on see, et meil kaks bürood luuakse. See ei ole otstarbekohane, kui meil kaks asutust luuakse ülesannete jaoks, mis peaaegu ühised on. Siis peame sinna kahekordse juhatuse sisse seadma ja paralleeltööd tegema, see läheb kõik kalliks maksma. Kui tahame odawamalt läbi saada, siis on loomulik, et üks ühine büroo peaks loodama, ja kuna nüüd põllutööministeeriumi juures praegu suurem ja rohkem wäljaarenenud büroo selle jaoks on, siis on meie majandusliku elu seisukohalt soowitawam, et büroo töötaks põllutööministeeriumi juures. Kui arwatakse, et põllutööministeeriumi maaparanduse büroo praeguses personaalis ei leidu niipalju inimesi, kes oskaks ka weeteede süwendustöid küllalt silmas pidada, siis on väga loomulik, et seda bürood wastawate asjatundjate jõududega täiendatakse. Meil on aastate jooksul kujunenud mingisugune wäike sisewete uurimise büroo ja kogu selle büroo personaal wõiks põllutööministeeriumi alla üle wiia. Siis saadakse seal väga hästi selle ülesandega walmis, nõnda et ei ole sugugi tarwis sellepärast väga palju waielda, ega ärritust tunda, et ühel wõi teisel ministeeriumil mõni ametnik wähemaks jääb ehk rohkem saab. Überpöörduks peaks see praegustel kitsastel oludel ministeeriumile teatawaks püüdeks olema, et tema koosseisusid wähendata saaks. Sisewete uurimise büroo teedeministeeriumi juurest ülewiiamise korral peaks teedeministril väga hea meel olema. Põllutööminister wõib olla ehk ei ole nõus, et tema ministeeriumi koosseisu suurendatakse, aga kui ta teab, et see heaks otstarbeks läheb, lepib sellega.

Teedeminister K. Kark: Pean tähendama, et siin, nii öelda kahte keelt räägitaks ja üks teisest aru ei saada. Mina ei taha mitte wähendata maaparanduse tööde tähtsust, kuid pean siiski ütleva, et maailm ei ole mitte ainult maaparanduse tööde peale kokku läinud, nagu seda eelkõneleja sõnast järeldama peab. Maaparanduse tööd on praegusel ajal väga tähtsad, kuid on asju, mis weel tähtsamad on ja nendest ei ole härrad

wastuwaidlejad sõnagi lausunud, neid ei ole nendel mõttesegi tulnud arwesse wõtta. Kui meie maaparanduse töödest hakkame rääkima, siis ei saa maaparanduse töid teha senni, kunni meil teada pole wete ärawool üldiselt. (A. Jürman, põl.: Sellest jutt ongi!) Kui maaparanduse büroo hakkab ühte sood kuitatama, siis on esimene asi, et maaparanduse büroo mehed lähewad ning hakkawad seal peale, kuna nad enne oleks pidanud waatama andmeid, mis kogutud warem, et kas üldse selle soo pealt saab wett ära lasta. Waadake, seal peab peale hakkama aga neid andmeid maaparanduse büroo ei kogu. See ei ole tema ülesanne, waid tema ülesanne on kohalikka maaparanduse töid teha. Kuiwõrd nad ennast üldse teha annawad, neid andmeid ei ole maaparanduse büroos mitte kogutud, kuna neid koguma peaks. Mis puutub sellesse, et asutatakse kaks bürood, kes teewad paralleel tööd, siis pean tähendama esiteks, et paralleel tööd teeb see, kes pärast seda tööd kordab, mis teine enne teinud ja teiseks, selle asemel, et tehtud töö tagajärge kasutada, neid metsa wiskab. Meil on nõnda palju tehtud, et ei jõua praegu... (K. Päts, põl.: Härra teedeminister, wankirattad jooksewad ka paralleel?) Suurt tarkust see ütetus ei sisalda. Peab ütleva, et paralleel tööd teeb see, kes pärast tehtud tööd kordab ja kui keegi paralleel tööd teinud on, siis on ta ise selles süüdi.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **Th. Pool**: Wastawaid parandusi tehti ka maakommisjonis, kuid seal ei leidnud nad poolehoidu järgmistel motiividel: kõneallose büroo on asutatud hüdrograafiliste waatluste tegemiseks, mis kestwat iseloomu kannawad. Neid andmeid tuleb bürool läbi töötada ning igapähele kättesaadawaks teha nii, et igapähe, keda küsimus huwitab, neid kasutada wõiks.

Selle kõrwal on bürool weel möödaminewad tööd, näiteks wee jõudude katastri kokkuseadmine jne. Wõib olla, et tulewikus weel erilised tööd peale panakse, ning eelarwe korras selleks erilisi krediite määratakse. Kuid need ei ole mitte tema alalised ülesanded.

Mis puutub waatluste iseloomu, siis leiame § 2 punkt b, et büroo ülesandeks

on: „koguda wastawaid andmeid praktiliste küsimuste otstarbekohaseks lahendamiseks wee jõu kasutamise, maaparanduse, laewanduse ja teiste wesimajanduslikkude ülesannete alal“. Nagu sellest näha, on wee büroo ülesanded palju laiemad, kui maaparanduse bürool. Tema peab igapähekselt weel ülesandeid uurima. Teda wõib wõrrelda teatawal määral meteoroloogiga jaamade wõrgu juhatusega. Meteoroloogia wõrk kogub andmeid sademete hulga üle, mida maaparanduse bürood maaparanduse plaanide walmistamisel kasutawad. Sisewete büroo uurib wete liikumist maapinnal, ning kogub wastawaid andmeid wee jõu kasutamise maaparanduse ja teiste weemajanduslikkude ülesannete alal. Need andmed peawad nii awaldatama, et igapähe, keda asjaolu huwitab, ka eraisikud, neid kasutada wõiwad. Kui keegi asutus neid andmeid oma eriliseks ülesandeks kasutada tahab, siis peab ta loomulikult büroo uurimise tööd jätkama oma erihurwide suunas. Näiteks, sadamate ehituse tööd juures peab täpsemad andmed koguma, et wastawaid kalkulatsioone teha jne. Mis tagajärjed wastawate andmete puudusel on, näitab Narwa Jõesuu reguleerimise kawa. Seal katsus sadamawalitsus laewasõiduteed lahti hoida, kuid ikkagi läks tema kinni sellepärast, et säng olid niisugune, mis ummistus. Sisewete büroo uurimised selgitasid põhjused ära ja näitasid, et senise korralduse juures teisiti ei saanudki olla.

Nagu § 4 näha, peab büroo andmete saamiseks ära kasutama õige mitmesuguseid asutusi ja ühendusse astuma nii põllutööstusministeeriumi, maaparanduse ja metsaasjanduse ametkondadega, kui ka turbatöösturitega, et wetepinna liikumist soodes märkida jne. Sellest kõigest on näha, et selle büroo ülesanded on palju laiemad, kui põllutööstusministeeriumi maaparanduse bürool. Kuigi teda põllutööstusministeeriumi alla üle wiia, siis maaparanduse büroo üheks osakonnaks teda muuta kuidagi ei saa, waid peate temale jätma iseseiswa töowõimaluse. On teada, et iga ametkond otsekohe enese huwides töötab, kuna teised huwid kõrwale jääwad ja seda laadi saaks ka maaparanduse büroo uurimised kandma.

Neid motiive arwesse wõttes jäi maakommisjon sennise redaktsiooni juurde ja tehtud ettepanekuga mina maakommisjoni nimel ühineda ei saa.

Wõiksin weel juurde lisada, kui siin härra Hünerson'i poolt Hollandit ette toodi, siis seda näidet ebaõnnestanuks lugeda tuleb. Hollandis korraldab weeasjandust weteministeerium — Vaterstaat, kuna põllutöministeeriumi õieti ei olegi, waid põllutöministeerium moodstab ühe osa siseministeeriumist

Juhataja K. Wirma: Rkl. Jürman'i poolt on ettepanek tehtud wõtta sõna „teedeministeeriumi“ asemele „põllutöministeeriumi“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 19, wastu 27 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen hääletamisele § 1. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamussega wastu wõetud.

Aruandja Th. Pool kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamussega §§ 2 ja 3.

§ 2. Sisewete uurimise büroo ülesanded on:

a) uurida Eesti sisewetesse puutuwat wesimajandust,

b) koguda wastawaid andmeid praktiliste küsimuste otstarbekohaseks lahendamiseks weejõu kasutamise, maa-paranduse, laewanduse ja teiste weemajanduslikkude ülesannete alal.

§ 3. Sisewete uurimise büroo seisab koos büroo juhatajast, ühest eriteadlastest hüdrometria alal ja wanemast tehnikerist.

Aruandja Th. Pool (loeb): § 4. Sisewete uurimise bürool on õigus nõuda riigi ja omawalitsuse ametnikkudelt ja teenijatelt hüdrololoogiliste waatluste toimetamist büroo poolt wäljaantud üksikasjaliste juhtnõõride järele sel juhtumisel, kui wiimaste elukoht waatluspunktide läheduses asub. Nimetatud ametnikud wõiwad nende peale pandud kohustustest wabastatud saada, kui wastaw peawalitsus leiab, et pealepandud waatlused ametnikkude otsekohest ülesannete täitmist takistawad. Korralduste waatluste eest on büroo õigustatud waatlejatele eritasu maksuma.

M. Juhkam (töer.): Minu arwates ei lahenda see paragrahw rahuloldawalt seda, mida siin lahendada soowitakse. Sisewete büroo saaks selle seaduseelnõu järele õiguse nõuda riigi- ja omawalit-

suse ametnikkudelt ja teenijatelt hüdrololoogilisi waatlusi, tähendab kõigilt ametnikkudelt erandita. Iseenesest ei ole aga küsimus nii lihtne ja tarwitab teatawat kaalumist. Nendel waatlustel on siis wäärtus, kui need tehakse täpselt, aga et mõni postkontori ülem igal juhtumisel täpselt waatlemist teha saaks, see on wäga ja wäga küsitaw. (Wahelhüüe keskelt: Tema paneb postkontori kinni.) Wõib olla, tuleks tal tööpoolest kinni panna. Õigus nõuda hüdrololoogilisi waatlusi peaks küll kellegil olema, wõib olla, on seda üksikutel juhtumistel tarwis, aga see õigus peaks olema mitte bürool, waid teedeministril. Seda osalt ka sellepärast, et siis jerarhilisi waidlusi ei tekiks, sest mõnelegi on wastuwõetawam, kui need kohused temale peale pandaks ministri, aga mitte temast vähema ametniku poolt.

Edasi leian mina, et see wiis, kuidas wõidakas ametnikka sellest ülesandest wabastada, ka wastuwõetaw ei taha olla. Ametnikku wabastada wõib selle seaduseelnõu järele wastaw peawalitsus. Aga siin wõib juhtuda, et peawalitsus wabastab temale õige lähedal seiswad ametnikud, jättes tähele panemata teiste põhjendatud soowid. Wabastada ametnikka peaks wõima ainult wastaw minister. Nüüd wõib ehk tekkida arwamine, et see wäike asi koormaks asjata ministrid. Minu arwates mitte. Waatlejaid olla waja üldse 20—30 ja juhtumisi, kus ülesanded neile peale panna tuleksid wastutahtmist wõi sunduslikult, tuleb ette õige wähe.

Seda kõike silmas pidades, teen ettepaneku, sõnade asemel „sisewete uurimise bürool“ lugeda „teedeministril“ ja 6-as reas „peawalitsus“ asemel „minister“.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja Th. Pool: Sarnast parandust komisjonis ei olnud, kuid sisuliselt ei saa sellele wastu waielda.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Juhkam'i poolt on ettepanek tehtud sõnade „sisewete uurimise bürool“ asemel lugeda „teedeministril“ ja 6-as reas sõna „peawalitsus“ asemel „minister“. Panen rkl. Juhkam'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamussega on ettepanek wastu

wõetud. Panen § 4 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 4 wastu wõetud.

5. Maanteede ja sisemiste weeteede walitsuse likwideerimise seadus — II lugemisel. Üldkommissjoni aruandja **M. Juhkam** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduse pealkiri, §§ 1, 2 ja 3.

Maanteede ja sisemiste weeteede walitsuse likwideerimise seadus.

§ 1. Teedeministeeriumi juures asunud maanteede ja sisemiste weeteede walitsus tunnistatakse likwideerituks 1. maist 1923 a.

§ 2. Eelmises paragrahwis tähendatud tähtjast peale kuuluvad endise maanteede ja sisemiste weeteede walitsuse ülesanded: a) maanteede ja sildade korrashoidmise alal wastawatele maakonnawalitsustele, kõrgem tehniline järelwalwe aga teedeministeeriumile ja b) sisemiste weeteede walitsemise alal — mereasjanduse peawalitsusele.

§ 3. Käesolewa seadusega tunnistatakse makswusetaks: 1) Wene sead. kogu 1 k. II osa VII jaotuse § 717 juures olewa lisa (1912 a. järk) §§ 58—70 ja 2) seadus 18. septembrist 1916 a. maanteede walitsuse asutamise kohta (Sobr. usak. i rasp. praw. nr. 269 — 1916 a. seadus nr. 2113).

6. Haiguskinnitussaadus — II lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson** (loeb): Haiguskinnitussaadus.

M. Martinson (põl.): Lugupeetud rahwasaadikud! Esimesel lugemisel wõeti käesolew seadus wõrdlemisi kergelt wastu. Räägiti nende pahede üle, mis see seadus esile kutsub, kuid tõsist elewust sel korral, nagu näha, Riigikogu liigete hulgas see esile ei kutsunud, nagu ei oleks seda seadust tema täies ulatuses arwessegi wõetud. Kuid nüüd, kus see seadus II lugemisel, ei saa enam nii leigelt asja peale waadata, peame waatama, kui suur ulatus sellel seadusel on, mida tahame maksma panna, missugused tagajärjed

tema meie elus wõib esile tuua. Meie peame ikkagi meeles pidama, kust meie tuleme, ... (J. Piiskar, is.: Kuhu meie läheme!) ... missugused majanduslikud ressursid meil on tulewiku suhtes. Sellelt seisukohalt wälja minnes peab ütleva, et siin tuleb tõsiselt kaaluda, kas meie wõime sarnases ulatuses niisuguseid maksusid kodanikkudele peale panna, nagu see seadus esile toob. Peame meeles pidama, et meil küpsusksam selles andmata, et meie majanduslikult iseseiswad suudame olla. (J. Piiskar, is.: Näha küll, et eksam on tegemata.) Ja kui meie selle wastu igalpool ja igal sammul püüame näidata ülimoodsate seaduste andmistega, et meie tahame kõige moodsam riik ilmas olla, siis wahest toome oma asjale ennem kahju kui kasu. Igaüks teab, et meie inimesed on tihti wäljaspool käinud ja on kuulnud, mis meist seal räägitakse, mis meist arwatakse, ja mõningi on pidanud piinlikka silmapilkusid üle elama just sarnaste ülimoodsate reformide ja seaduste tõttu, mis meil tahetakse ellu wiia. Siit kõnetoolilt on ju ka väga palju toonitatud, et meie põllumajandus vajab toetust, vajab moodsaid tehnilisi abinõusid. Tööliste ja peremeestele on waja paremaid korterid, kui neil senni tarwitada on. Selle wastu ma ju ei waidle. Selle üle on härra Martna mitu korda kõnelenud, ja kui ma ei eksi, siis wiimati eelmise walitsuse töökawa arutamise puhul. Nüüd on laenusid antud põllumajandusele, neid tuleb tasuda, nende protsendid on põllumeestel maksta, selle wastu aga tahetakse jällegi põllumeestele uusi maksukoormaid peale panna, et nad tahes wõi tahtmata hädas peawad sipilema. Kui leitakse, et on tarwis paremaid põllutööriistu, paremaid tehnilisi abinõusid ja paremaid korterid põllutöölistele, siis selle wastu aga tuleb põllumehele kõik wälja anda, mis ta sissetulekut saab oma majapidamisest. Arusaadaw siis, et tema ei saa ei enesele ega tööliisele paremat elukorterit muretseda, ka mitte paremaid põllutööriistu osta. Mina olen juba enne kord siit tähelpanu juhtinud, et maksud meie põllumajanduses on tõusnud kolmekordseks ennesõjaaegsete maksudega wõrreldes. Enne sõda tegid maksud talu kogu sissetulekute pealt 1—1½% wälja, praegu teewad need aga miinimum 3½%. Tööpalgad tegid enne sõda kogu talu sissetulekust 20% wälja,

nüüd teewad need aga wälja miinimum 50%. Sellest näete juba, et wäljaminekud on suurenenud. Kui teie nüüd tahate weel põllutöölised ka haiguskinnituseaduse alla mahutada, haiguskinnituskassadest põllumehele peale panna, siis teeb see wõrdlemisi suure protsendi maksudele juurde. Kui 50% läheb praegu tööpalkadeks kogu talu sissetulekust, tähendab see, et kogu talu sissetulekute pealt tuleb weel 2% tööliste heaks haiguskinnituskassadesse maksta. Kuid ma ei taha mitte üksinda jääda põllumeeste seisukohale, waid tahaksin teile näidata ka teisi pahesid, mis tööliste ridades rahulolematust selle seaduse wastu esile kutsuwad. Nimelt, kui töölistekihid selle seadusega tutwunewad, siis ei saa nad sellega nõus olla ja tingimata satuwad wastollu siis maa- ja linnatöölised. Selle seadusega ei ole kindlaks määratud haiguskinnituskassa piirkonnad, mida Wabariigi Walitus pärast erimäärusega kindlaks määrab, kuid arwatawasti saawad need kassa piirkonnad enam-wähem piirduma maakonna piirides, seda wõib wististi ette oletada. Maakonna piirides ei ole mitte üksi põllutöölised, seal on tööstusettewõtteid, seal on wabrikuid ja äriettewõtteid. Nüüd aga maksawad kõik töölised haigekassa heaks 2% ja tööandjad 4% tööliste palgast. Arusaadaw, et põllutöölise keskel haigusi mitte nii sagedasti ette ei tule kui kuskil tööstusasutuses ja loomulikult saawad siis wabriku- ja linnatöölised rohkem sealt abi ja, nii öelda, maatöölised arwel. Arusaadaw, et sellega maatöölised kuidagi leppida ei taha. Teiseks näeme ka, et lühikese aja töölised seaduse järele oma sissetulekust 2% haiguskinnituskassale peawad maksma. Meil on ka iseseiswaid, oma käe peal elawaid isikuid — käsitöölisi, kes suwel lähewad maale rukkilõikuse ajal ja teewad põllutööd, et saada talweks ülespidamist. Nad on tööl nädala wõi paar, kuid selle aja jooksul peab ta oma moonast, mis ta talweks teenib, weel 2% ära andma haiguskinnituskassa heaks. Läheb tööaeg mööda ja on ta mõne waka rukkid ära teeninud, siis läheb ta oma käsitöö juurde tagasi ja seega langeb ka wälja haiguskinnituskassa liigete hulgast. Ja kui ta pärast haigeks jääb, siis ei saa ta enam haigekassalt mingisugust toetust, kui oma käe peal, omaette elaw inimene. Teiseks ja weel suuremaks paheks on karjased. Alaealisi töölisi ja karjaseid on meil statis-

tika büroo andmete järele üle 14.000. (M. Martna, sd.: Üle maa?) Üle maa. Need on enamasti kõik suwepalgalised, kes talwel koolis käiwad. Ka nemad peawad suwise teenistuse eest 2% haiguskinnituskassale maksma; sügisel aga lahkuvad nad teenistuse kohalt ja lähewad kooli. Kui nüüd 1 kuu on mööda läinud, siis langewad nad kassaliigete hulgast wälja ja arusaadaw ju, et lapsed suwel karjas käies peaaegu kunagi haigeks ei jää ehk kui, siis õige harwa. Talwel koolis olles tuleb aga haiguse nähtusi sagedamini ette, siis ei saa nad enam haigekassalt abi, kuid nad on oma wäljastest palgapiskust, millega nad õppida tahawad ja endile õppeabinõusid muretsema peawad, teisi pidanud toetama. Nad on toetanud ka nende töölise lapsi, kes oma lapsi mitte karja ega tööle ei pane, kuigi nad wahest 16—17 aastat wanad on, waid ise ülewal peawad. Kui nüüd tööline, kellel nii wanad lapsed kodus on, haigeks jääb, saab tema haiguskinnituskassast toetust ja abiraha oma perekonnaliigetele. Tähendab, need 8—9-aastased lapsed, kes karjas käiwad, peawad toetama niisuguste perekondade wanemaid lapsi, kes mitte tööl ei käi, waid kes wanemate juures elawad ja kunni 17—18 aastat wanad on. Ma leian, et see seisukord kuidagi loomulik ei ole ja see seadus sellekohast ümbertöötamist nõuab. Ka linnades oleme kuulnud, et sagedasti üksikute ettewõtete, eraasutuste ja tööstuste teenijad ei taha haigekassade liigeteks hakata sel põhjusel, et nad leiawad, et peawad teiste asutuste töölisi toetama, kes seda kassat, nende arwamise järele, rohkem tarwitawad. Kui see seadus sarnases ulatuses maksma pannakse, siis kuuluvad selle alla linnades kõik majateenijad ja tubased töölised, ja arusaadaw, et need inimesed mitte nii sagedasti haiguste all ei kannata, kui wälised ja wabrikutöölised ning selle tõttu ei lepi wististi ka nemad selle seadusega ning ei taha maksta haiguskinnituskassa heaks oma palgast teatud protsenti, rääkimata muidugi neist maksudest, mis tööandja peab maksma. Sarnaseid pahesid on weel rohkem ja neid on esile toodud juba selle seaduse I lugemisel ning ma neid kõiki kordama ei hakka. Lühidalt aga tahaksin weel peatada selle seaduse tehnilise külje juures. Missuguseid raskusi see tööandjate peale paneb, waatamata, et neil juba niigi raske maksukoorem kanda. Maatöölisi ja

põllutöölisi arwatakse meil üle 78.000, tegelikult on neid weel rohkem. Ettetoodud arw põhjeneb rahwalugemise ajal saadud andmete peal. Siia hulka aga ei kuulu lühikeseaja töölised ja passiwtöölised. (J. Piiskar, is.: Missugused need passiwtöölised on?) Riigi statistika büroo andmete järele on põllumeestel wäljaminekuid tööliste paljadeks kaugelt üle 3 miljardi, arwesse wõtmata weel korter, walgustus ja küte, nii et see summa vähemalt 4 miljardi peale ulatab. Sellest wõtta 6% tuleks haiguskinnituskasid vähemalt 240.000.000 marka. Muidugi on see summa minimaalne, kuid täpselt seda keegi wälja arwata ei saagi niikaua, kui meil täpseid teateid töölistearwu kohta teada ei ole. Igatahes näeme, et see summa suure koorma meie tööandjate peale paneb, mida nad praegusel ajal kanda ei suuda. Teisest küljest näeme, et tehnilised raskused weel neid kulusid omalt poolt aitawad tõsta. Iga põllumees peab enesele kantselei kodus awama, et asju seadusepärast ajada. Sagedasti on meil põllupidajad wanad inimesed, kes ise neid pealepandud ülesandeid täita ei suuda ja selleks, tähendab siis, omale sekretääri peawad palkama, kes kõik need raamatud temal korras peab, mida töökaitse komisjar nõuab. Kui raamatud korralikult pole peetud ega täpsed pole, — ehk kui tööline haiguskinnituseaduse wastu on eksinud ja töökaitse komisjar tööandjale ette kirjutab töölise palgast 2% kinni pidada, siis wõib kindlasti öelda, et siin tingimata sekeldusi tuleb, sest wõib kindlasti öelda, et meil niisuguseid põllumehi on, kes tööliste palgast 2% wälja arwata ei oska, — siis määratakse esimesel juhtumisel tööandjale trahwi 20.000 marka ja seal on weel mõnesuguseid teisi trahwisid. (K. Einbund, põl.: Kunni 50.000.—) Waleteadete andmise juures, mis ka wanad inimeste juures saamatuse ja oskamatusse tõttu tihti ette tuleb, määratakse trahwi kunni 6-e kuuni aresti wõi rahatrahwi kunni 50.000 marka. Ma leian, et see on liiga karm seadus arwustades meie oludega, ja seda ellu wiia ei wõi ega saa. Teiseks aga tuleb ka tehnilisi takistusi ja raskusi ette. Näiteks näeb seadus ette, et seitsme päewa jooksul peale töölise palkamist peab tööandja ta üles andma haiguskinnituskassale ning teatama, et tema on töölise teatawa aja peale palganud. Kujutage ette, meil on

wäga palju neid kohti olemas, kus kewadel suure wee tõttu mitme nädala jooksul kodunt wälja minna ei saa, näiteks minewal aastal, kus kogu aasta jooksul inimesed kodunt wälja ei saanud, nemad ei saanud posti kätte ja telefoni seal kuskil ei ole. Siis on paratamata, et tööandja haiguskinnituskassale õigeaks ajaks teateid anda ei saa. (M. Martna, sd.: Kui on niisugused takistused, siis on nad ka wabandatawad.) Jah, waadake, aga seadus seda ette ei näe. Teiseks on meil wäga palju hooaja tööd, — iseäranis sügisel: — kartuliwõtmine jne., — kus töölisi palgatakse teatud aja peale, igapäew palgatakse uusi inimesi ja kui ühed wabanewad, siis wõetakse uued juurde ja kõigi nende töö kestab üle kuue päewa. Kui nüüd tööandja töölisi tahab korralikult üles anda, siis peab talu peal vähemalt üks inimene olema, kes neid asju talitab ja neid raamatuid peab ning ühtlasi kõik need maksud õiendab, mis seadus peale paneb.

Mina arwan, kui teie, lugupeetud Riigikogu liikmed, kõik need motiivid ja põhimõtted tõsiselt läbi kaalute, siis tulete tingimata teise otsuse juurde, nimelt et see seadus pikemat kaalumist ja rewideerimist nõuab. Mina pikemalt selle juures peatama ei hakka, teeksin ainult ettepaneku haiguskinnituseaduse töökaitse komisjoni ümbertöötamiseks tagasi anda.

J. Woiman (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Haiguskinnituseaduse I. lugemise ajal kujutati põllumeeste rühma kõnelejate poolt haiguskinnituseadust sarnasena ette, millist pahet Eesti wabariigis kunagi olnud ei ole ja wõib olla kunagi ei tule. Haiguskinnituseadust kujutatakse ka sihikindlalt igapäew „Kajas“ sarnasena, kui ta tõepoolest mitte ei ole. Täna toodi härra Martinson'i poolt ette seda, et I lugemisel olla haiguskinnituseadust liig kergelt wõetud, ja wist sellest ka loogiline järeldus, et lõpuks ettepanek tuli haiguskinnituseadust töökaitse komisjoni tagasi anda ümbertöötamiseks, muidugi wastawalt neile direktiividele, mis härra Tamm'e, härra Martinson'i ja teiste põllumeeste rühma liigete poolt on soowitatud. Wõib olla on tõepoolest haiguskinnituseadust kergelt wõetud ja käsitatakse teda siin liig kergelt. Mina pean ka konstaterima, et teda käsitatakse liig kergelt, iseäranis

„Kajas“, samuti ka põllumeeste rühma liigete poolt. Kui nemad tahaksid tõsiselt sellesse seadusesse süveneda ja oleks härra Martinson waewaks wõtnud seda seadust läbi lugeda, siis ei oleks nemad teda nii kergelt wõtnud ja ei oleks ka härra Martinson kukkunud kaitsma tema enese arwates, tööliste huwisid, nagu paneks see seadus karjalastele, samuti ka töölistele, kes saawad natuuras palka, suured kohustused peale. Härra Martinson, olge head, wõtke waewaks ja lugege § 46 läbi, kus räägitakse, et „Samuti tasub tööandja kinnitusmaksu nende isikute eest, kes töötasu natuuras saawad“. Waadake, Teie wõtate seda seadust niwõrd kergelt, et waewaks ei wõta teda põhjalikult läbi lugeda ja opereerite nende andmetega, mis olemas ei ole. Edasi kujutage endale ette, et kassaringkonnad wõidakse nii suured asutada, et põllumeestel wõi tööandjatel peawad olema autod, wõi isegi aeroplaanid, millega sõita mitmedkümnend werstad maha selleks, et teatada wastawa haigekassa juhatusese ühe töölise tööle wõtmisest. Edasi räägiti, et kassad, kuhu alla kuuluvad tööstuse töölised, tarwitawad palju rohkem arstiabi, kui põllutöölised, ja selle tõttu peawad põllumehed tööstuse töölisi toetama omal kulul. Mina arwan, et meil töö-hoolekandeministerium, wõi töö-hoolekandeminister, kelle korraldusse jääwad haigekassade ringkondade suurus määrata, igatahes rehkendab oludega ja ka ringkonna suurusega ja kui mõnes kohas peaksid liig suured ringkonnad tehtama, siis wõite teie wastawa küsimusega pöörata töö-hoolekandeministeriumi poole wõi lihtsalt kuidagi teistmoodi seda asja korraldada, nii et saaksid haigekassade ringkonnad wastawalt põllumeeste ja samuti ka põllutöölise huwidele korraldatud. (K. Einbund, põl.: Paneme igasse külasse.) Kui Teie seda tarwilikuks peate. (M. Martinson, põl.: Siis ei tuleks mitte 6% waid 16%.) Õigus küll ja sellepärast ma just wastasingi härra Einbund'ile, et kui Teie tahate niisuuri kulusid, siis määrake kassa ringkonnad igasse külasse. (K. Einbund, põl.: Ma teen järelduse Teie kõnest.) Igaüks teeb järeldusi oma moodi.

Edasi tähendas härra Martinson seda, et terve seadus koormab väga tuntuwalt põllumehi, pannes hiiglasuured maksud nende peale. Aga kui siamaale

keegi põllutöölise haigeks jäi ja ta õige peremehe juures töötas, siis peremees teda lahti mitte ei lasknud ja maksis temale selle aja eest, mil ta haige oli, palka edasi, ja wõib olla wõttis, kui tal tarwis, mõne teise ajutiselt haige töölise asemele. Muidugi tuleb suurel hulgal wastupidiseid nähtusi ilmsiks ja nimelt sarnaseid nähtusi, kui tööline kauema aja peale haigeks jäi, siis makseti temale kahe nädala palk wälja ja tööline wõis minna kuhu ta tahtis. Tähendab, jäi lihtsalt saatuse hooleks. On ka siiski hulk sarnaseid põllumehi, sarnaseid peremehi, kes seda mitte ei tee, waid täiesti õiglaselt wõtawad niihästi arstimise kulud, kui ka töölise palga ja ülespidamise kulud enese kanda. Just sarnase õige peremehe kaitseks astub käesolew seadus wälja. Käesolewa seaduse järele ei maksa peremees enam palka, kui tööline on haigeks jäänud, waid sellest silmapilgust peale kuuluvad kõik arstimise kulud, samuti ka palga ning teised kulud — haigekassa alla. Peremees wõib nende kulude eest, mis tema haige töölise peale siamaani kulutas, wõtta ajutise tööjõu, ja temal ei tule rohkem maksta, kui ainult 4% palgast, see on, kõige suuremal juhtumisel 4%, aga mina arwan, et 4% mitte ei lähe, ja seega kaitseb haiguskinnitusseadus õige tuntawalt just neid peremehi, kes õiglaselt oma töölise eest hoolitsewad. Õige peremees hoolitseb ka selle eest, et tööline oma töö eest wastawa tasu ning inimesewäärilise ülespidamise saaks. Sellepärast kuuluvad mujal riikides ja maa-des, lugupeetud Riigikogu liige härra Tamm nimetas rea maid, põllutöölised haiguskinnitusseaduse alla. Waadake, sealsed peremehed on sellest aru saanud ja hoolitsewad oma tööliste eest ja kui peremees hoolitseb hästi töölise eest, siis leiab ta ka alati korralikud töölised, (K. Einbund, põl.: See seadus ajab tülli.) kes hästi töötawad. Kui Teie, härra Einbund, nüüd sarnase demagogiaga wälja tulete, nagu seda „Kajas“ teete, kas Teie seda isiklikult teete, seda mina ei tea, aga igatahes igas „Kaja“ numbris wõib seda lugeda. (K. Einbund, põl.: Mis sealsiis walesti oli? J. Holberg, põl.: Lükake ümber. M. Laarman, põl.: Andke aru pärimine sisse.) Kas Teie siis tunnistate seda õigeks, et teatelehed, mida saadetakse töö-hoolekandeministeriumi poolt tööandjatele, kuhu märgi-

takse, millal tööline tööle tulnud ja töölt lahkunud, et nende pärast peate sekretääri palkama. Kas see ei ole mitte liialdus? (K. Tonkman, põl.: See on tegelikult nii, just nii. K. Einbund, põl.: See on ainult paksemas wärwis öeldud, mis õhemas wärwis teha tuleb. Peale nende blankide on veel wäljaarwamised, tulumaksulehtede täitmised ja majaraamatuid pidamine, kõige sellepärast peab warsti sekretääri wõtma.) Miks Teie neid andmeid siis ette ei toonud, kui tulumaksu-seadus maksma pandi, sest tulumaksulehtede täitmine on palju keerulisem, kui nende lehtede. Nii loen mina siit wälja igatahes sihilikku liialdust. (K. Tonkman'i, põl. wahelhüüe.) Härra Tonkman, kas Teil on juba oma auto olemas teadete saatmiseks wastawasse kassa ringkonda. Teie ise tunnistate, et liiga paksu wärwi tarwitata, jääb soowida, et seda mitte nii ohtralt ei tarwitaks. Asjata hirmutate, nagu oleks selle seaduse wastuwõtmisega kõik hukas, põllumeestele tulewad sarnased maksukoormad, mida wõimatu otsekohe kanda. Härra Tamm tähendas siin esimese lugemise juures, et käesolew seadus paneb põllumeestele 500-miljonilised maksud peale, härra Martinson alandas seda nüüd 200 miljoni peale, aga mina arwan, et see summa tuleb õige tuntuwalt vähendada. (M. Martinson, põl.: Tegelikud andmed on kaugelt üle 500 miljoni. J. Hüner-son, põl.: Teile tuleks üks talu kinkida 3 sulasega, siis Teie ei räägiks enam nii.) Pidage meeles, et teie ise siin tähendasite, et põllutöölised ei tarwita sugugi niipalju haiguskin- nitusseaduse abi, kui tööstuse töölised, millest loomulik järeldus, et ei tule mitte 6% maksta, waid tuleb 4 wõi 3% ning peremehel mitte 4% palgast, waid 1 wõi 2%. (R. Penno, as.: See on oletus. K. Päts, põl.: Töölised ju waliwad, kas nad 6% lepiwad.) See on muidugi oletus, aga mina teen selle oletuse järeldusena nendest sõna- dest, mis härra Martinson siin ette kan- dis, et põllutöölised tarwitawad palju wä- hem abi, kui tööstuse töölised. (K. Tonk- man, põl.: Härra Woiman, palju ta maksab siis?) Kui Teie tahate teada, kui suured maksud peremeestele peale pannakse, siis on see tõepoolest

õige raske öelda. (K. Päts, põl.: Aga kes teeb siis seadust, ilma etta teaks, kui palju maksab. K. Tamm, põl.: Kas Teil on laest wõetud need andmed.) Mikspärast Teie arwate, et 3½ miljardit läheb? Teie rehkendate, et meil on umbes 70 tuhat talu, pidage meeles, et selles 70.000 talus ei ole aga aasta läbi töölisi. Kui meie wõtame neist pooled, see on umbes 40.000, wõi 30.000 talu, kus igas ühes üks aastatööline, ja kui meie wõtame aasta- töölise palga, umbes 30.000. (J. Laido- ner, põl.: Ohhoo, kes Teil selle palgaga teenib!) Mina rehkendan nende andmete järele, mis harilikult maa- konna segakomisjonides esile toodi. (Segane wahelhüüe K. Tamm'e, põl. poolt.) Kuulge härra Tamm, Teie ei wõi igatahes tõendama tulla, et meil igas talus aastatööline on, seda ei wõi Teie teha, sest see nii ei ole. (K. Ein- bund, põl.: Keskmiselt tuleb rohkem aastatöölisi 70 tu- hande talu peale.) Ei, seda ei tule, sest wäga paljudes taludes wõetakse töö- lisi ainult päewiti tööle. (K. Einbund, põl.: Mitte juhuslikud ei ole, waid nädalate wiisi ja see käib maksu alla.) Need on siis sui- lised. Kui aga näiteks wõtate talusid Läänemaal, Saaremaal wõi Lõuna-Wõru- maal, siis ei ole suuremas hulgas taludes aastatöölisi, waid neid wõetakse teatud ajal, teatud töö peale, ja kui päewatöö- line nädala otsa töötab, siis on see kõige suurem päewade arw, järgimööda, kuid need ei kuulu seaduse alla. (Segane wahelhüüe K. Arras'e, põl. poolt.) Noh, härra Arras'el on igatahes üks wõi kaks aastatöölisi, see on õigus. Wõtke aga talusid oma ümbruskonnast, ma ei taha nende nimesid nimetada, kuid ma wõiks terwe rea talusid üles lugeda, kus mitte ühtegi aastatöölisi ei ole. Wõtke näiteks Kärgula wald. Ma wõin terwe rea talusid nimetada selles wallas, kus ei ole ühtegi aastatöölisi. (K. Einbund, põl.: Paljudes taludes on aga rohkem, kui üks.) No jah, neid talusid on küll olemas. Kõige selle põhjal arwake wälja, kui suur wõib tulla talupi- daja maks. Minu sellekohase kalkulat- siooni järele ei tule see maks üle 40—50 miljoni, selle juures on aga arwesse wõt- mata jäetud see maks, mida praegusel korral õigel peremehel tuleks maksta töö- liste haiguse puhul. (K. Einbund, põl.:

Kui tööline haigeks jääb, ikka peremees aitab.) See on õige peremees, kes sarnaselt talitab, kuid siis tuleb sellel peremehel kahekordne palk maksta, see on töölisele, kes haigeks jäi, ja kui on kibe tööaeg, siis peab tema teise töölise wõtma ning ka sellele palka maksma. (K. Einbund, põl.: Kuulge härra Woiman, palju kasulik on, kui meie hoolekandeseadusest siin praegu kõneleks.) Hoolekandeseadus tuleb ka omal ajal, ega see kuskile jää ning minul tuleb siis kindlasti härra Einbund'iga lahinguid pidama hakata. (Aruandja L. Johanson: Tulewal nädalal!) Kuulete, aruandja ütleb, et hoolekandeseadus tuleb juba tulewal nädalal! Kõike seda arwesse wõttes, peab igatahes tunnistama, et need andmed, mis härra Martinson'i poolt ette toodi, liialdatud on ning nende pärast ei pruugiks seadust töökaitse komisjoni tagasi anda. Need parandused, mida Teie ja mina teha soowime, wõime teisel lugemisel esitada. Härra Martinson, Teie astusite tööliste kaitseks südilt wälja, näidates, et neil palju on 2% palgast haigekassale maksta. Mina teen wastawa paragrahwi juures parandus-ettepaneku ja loodan Teie toetuse peale, et 2% ei tuleks mitte töölistel maksta, waid ka selle maksaks tööandja wõi riik. (J. Hünerson, põl.: No, waat, siis on peenikene poiss. J. Mürk, mo.: Kas Teie midagi muud ei soowiks?)

Juhataja **K. Wirma**: Et koosolek üle 2 tunni on kestnud, kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.10 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 7.35 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Juhataja **K. Wirma**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

W. Linnamägi (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Wist kõik eelkõnelejad, härrad Riigikogu liikmed, kes käesolewa seaduse arutamise puhul sõna on wõtnud, nii esimesel lugemisel kui ka täna, peale härra Woiman'i, on teda arwustawalt wõtnud selles mõttes, et nad

tema juures palju puudusi on leidnud, mis nõuawad kõrwaldamist. Ilmaasjata on neid mõtteid uuesti kordama hakata, kuid pean ütleva, et täiesti erapooletult asja peale waadates, ja mitte wälja minnes mingisugustest eelarwamistest, mitte püüdes töölisi rõhuda wõi nende olukorda raskemaks teha, waid täiesti erapooletult ja objektiivselt asja peale waadates peab ütleva, et need etteheited, mis seaduse kohta on tehtud, on põhjendatud. Kahtlemata on sellele seadusele liiga lai alus antud, talle on antud niisugune uniwersaalne iseloom, et kõik palgatöölised käiwad selle seaduse alla wanuse ja soo peale waatamata. Ka ei panda sugugi rõhku selle peale, kas keegi terwe wõi haige on, kui ta aga on palgatöölise, siis on teda sunduslikult kohustatud kinnitama. Selle seaduse juures kordub samane iseloomustaw nähtus meie seadusandluse juures, et meie püüame anda kas seadusi, mis äärmusteni on moderniseeritud, wõi jälle ülepea ei püüta walusaid riigielu küsimusi seadustega normeerida. Meie püüame kas ühe korruga kõige suuremaid tagajärgi kätte saada, nii öelda üle hüpates ajast ja ruumist wõi jällegi ülepea ei tee midagi, aga ometi riigielu ja ülepea elu ei kannata niisuguseid hüppeid ja niisuguseid talitusi. Kui aga neid püütakse kiuste maksma panna, siis annawad nad halbu tagajärgi. Selles mõttes seaduse peale waadates, peab ütleva, et tema ülmodern on. Nii kui suurem õigus tihti muutub ülekohtuks, nii ka see püüe igapidi kindlustada palgatöölisi haigeksjäämise puhul, — neile arstiabi andes ja palka edasi makstes, iseenesest hea ja õiglane soow, kui teda tahetakse äärmiselt kaugele ulatawalt teostada, wõib muutuda ühes sellega ülekohtuks nende wastu, kes selle kassa alla mitte käia ei saa. Mina teeksin mõned märkused selles mõttes selle seaduse kohta.

Seadust, mida tahetakse maksma panna, peab kõigepealt hästi läbi mõtleva ja omale ette kujutama, missuguseid tagajärgi tema andma saab, kuid waewalt et seda siin hästi on tehtud. Kõik palgatöölised käiwad sundusliku kindlustuse alla, aga kes on need palgatöölised kõik ja kes need tööandjad on? Elu on ikkagi nii keeruline, et tihtilugu õieti on tööandja —, kes ei käi kinnituse alla — wast nõrgem pool, ja töowõtja, kes kinnituse alla käib, on kõwem pool. Kui sellest seisukohast wälja minna, et alati on

tööandja tugewam pool ja töowõtja nõrgem pool, keda seadus peab kaitsma, siis wõib wahest ka päris absurdini wälja jõuda. Ma tahaksin paar konkreet juhtumist ette tuua, mis mina oma ettekujutustes selle seaduse maksmapanemise juures ette näen. Kõik palgatöölised, olgu kes nad on ja kus nad teeniwad, käiwad kinnitamise alla. On aga linnas ja suuremas linnas liiategi wäga palju niisuguseid palgatöölisi wäga mitmete tööharude ja ametite peal, ja tihtilugu peawad teenijaid ja töölisi wäga kehwad inimesed. Tallinnas näiteks on minul teada, et on siin terve rida wanu töowõimetuid leski, kellel on järele jäänud mehest üks hobusekont ja troska wõi töowanker ja kes peawad omal sulase, kes neid ülewal peab. See sulane käib kinnituse alla selle seaduse mõttes, ja wana lesknaine on kohustatud teda kinnitama, olgugi et tema töowõimetu on ja palju waesem on, tema peab oma piskust weel maksma $\frac{3}{4}$ kindlustust sellele tugewale sulasele. See tugew, tööjuline, terve mees saab abi täiel määral kassast, kui tema haigeks jääb, aga see wana lesknaine, kui tema haigeks jääb ja kassaliige ei ole, kassaliige ei saagi olla, ei saa mitte abi. (J. Woiman, sd.: Tema wõib ennast wabatahtlikult kinnitada.) Ei saa mitte! Kui tema üle 60 aasta wana on, siis ei kinnitata teda enam. Lugege wastaw seaduse paragrahw läbi, sealt leiategi Teie seda. Niisugune wana töowõimetu lesknaine, kui tema haigeks jääb, ei ole kellegi hoolitseda, ei ole keegi tema saatusest huwitatud. Niisuguseid juhtumisi wõiksin mina terve rea ette tuua. Wõiks ka seda tähendada, et töölised, ka naistöölised, peawad mõnikord omale lapsehoidjaid ja esinewad sel korral muidugi tööandjatena selle lapsehoidja suhtes jne.

Kui nüüd seda seadust analüüeerima hakata, tema tagajärgi waadata, kuidas nad elus kujunema hakkawad, siis peab ütlemä, et siin sotsiaalsed wahekorrad on nii õelda, segamini paisatud, tahetakse kaitsta neid, kes nii wäga kaitset ei tarvitagi ja ei huwitata end nendest, kes seaduse kaitset iseäranis wajaks.

Põllutöölise kohta näeb praegune seadus ette, et nad kuuluvad sundusliku haiguskindituse alla. Mitmelt poolt on toonitatud, et see õige ega otstarbekohane ei ole. Ka mina olen selles arwamises, et vähemalt sel kujul, kui seadus ette näeb,

nende kinnitamine soowitaw ei ole. Siis on siin ka selles mõttes õieti ebamäärasus olemas, et wabatahtlikult kinnitada wõib ainult neid palgatöölisi, wõi palgasaajaid töötajaid, kelle palk üle 3000 kuldkrooni, see on 300.000 marka wälja teeb. See määr on kahtlemata liiga kõrge wõetud, sest igatahes on wäga palju neid iseseiswaid käsitöölisi, kes 1—2 töölised peawad, aga kes kuidagi 3000 kuldkrooni aastas ei saa. Neid ei saa riiklikult kinnitada ega neile selle seaduse põhjal mingit abi anda, küll aga mõeldakse abi anda niisugusele palgasaajale, kelle palk kunni 25.000 marka kuus wälja teeb, kui ta aga teise juures teenistuses on. Minu arwates pole ka see õige.

Siis ei saa ka õigeks pidada seda, et haigekassa walitsemine õieti nende kassaliikmete kätte on antud, kes kassa wastu vähem kohuseid kannawad, sest töölised — töowõtjad — maksawad $\frac{1}{2}$, kuna aga tööandjad $\frac{3}{4}$ maksma peawad, kuna nende osawõtmine kassa juhatusest wastupidine on. Minu arwates ei saa midagi selle olukorra kaitseks ette tuua, sest ikkagi peaks maksma põhimõte, et sellel, kes rohkem kohustusi kannab, ka rohkem õigusi oleks. Liiategi muutub meil olukord selles mõttes ka riiklikult lädaohtlikuks. Meie teame ju kõik wäga hästi, kuidas kommunistid — see riigiwastane ollus — igasse organisatsiooni sisse tungida püüawad. Kindlasti püüawad nad ka sisse pääseda sellesse organisatsiooni ja seal etteotsa pääseda, kui haigekassade wõrk üle maa laiali laguneb. (O. Gustawson, is.: Kas ka kirikusse?) Igatahes, see kuri tungib igalepoole. Sellepärast oleks ka riiklikus mõttes waja sellest hoiduda, et see organisatsioon mitte kitsa kildkonna, riigiwastase elemendi kätte ei satuks. Lõpuks arwan, et toetuse andmist pikendada 25—26 nädala peale — liiga on.

Need oleksid lühidalt märkused, mida ma käesolewa seaduseelnõu kohta teha tahtsin ja arwan, et praegune haiguskindituse seadus sel kujul, nagu ta ette pandud, ei tohiks seaduseks saada, sest kui seesugune seadus maksma hakkab, siis sünnitab walitsusele enesele palju raskusi selle teostamise kontroleerimine ja tekitab pahameelt laia des ringkondades, isegi tööliste eneste hulgas, kes selle seaduse alla kuuluksid, sellepärast oleks minu ettepanek demokraatliku liidu nimel käesolew seaduseelnõu

tagasi anda töökaitse komisjoni siin tehtud märkuste ja arwustuste kohaselt uuesti läbitöötamiseks.

Töö - hoolikandeminister
Chr. Kaarna: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kahtlemata on haiguste vastu kinnitamine üks nendest küsimustest, mis tõsist tähelepanu wäärrib ja mida kergelt ei wõi wõtta. Seda küsimust ei olegi senni mitte kergelt wõetud, seda tõendab asjaolu, et haiguskinnitusseadust on arutatud juba Asutawast Kogust saadik. Kõigepealt esitati wastaw seaduseelnõu, ma ei tea mitte, kas üksikute Riigikogu liigete, sotsiaaldemokraatide, wõi kogu sotsiaaldemokraatliku rühma poolt, ja see elnõu ei olnud Wabariigi Walitsusele mitte wastuwõetaw. Hoolimata sellest, et tolleaegne Wabariigi Walitsus I Riigikogu ajal oma kindla seisukoha awaldas, wõttis Riigikogu sotsiaaldemokraatide poolt esitatud haiguskinnitusseaduse I lugemisel wastu. Alles hiljem, kui Wabariigi Walitsus wäga kindlasti oma seisukoha juurde jäi ja ära näitas, missugustel põhjustel sotsiaaldemokraatide poolt esitatud seaduseelnõu wastuwõetaw ei ole, alles siis ühines Riigikogu enamus Wabariigi Walitsuse seisukohaga ja walitsus esitas Riigikogule uue seaduseelnõu. Sel korral waieldi peaaesjalikult kahe- kolme küsimuse pärast. Sotsiaaldemokraadid tahtsid haigekassa korraldust nii teostada, et juhtimine täiesti töölisteesitajate käes seisaks ja maksu- maksjad oleksid ainult tööandjad. Need olid kaks peaalust, mida walitsus wastuwõetawaks ei pidanud. Mis aga puutub seaduse ulatusse, see tähendab, kes nimelt haiguskinnitusseaduse alla peaksid kuuluma ja keda peaks sunduslikult kinnitatama, siis ei tekkinud sel korral wasturääkimisi Riigikogu wastawas komisjonis ega ka Riigikogus ja ka mitte Wabariigi Walitsuses. (Wahel- hüüe: Aga põllutöölised?)

Ka põllutöölise kohta ei tekkinud wastuwaidlusi ei ühelt ega teiselt poolt. Nüüd aga, kus see seaduseelnõu parandatud kujul Riigikogusse on tulnud; on tekkinud meelemuutus. Unustasin tähendamata, et wahepeal weel sarnane juhtimine ette tuli, et Wabariigi Walitsus oma ettepanud elnõu tagasi wõttis redaktsiooniliste paranduste tegemiseks. Ja tõepoolest näiski see tarwilik olewat. Sest sel ajal, kui walitsus oma seis-

kohta kaitses sotsiaaldemokraatide seaduseelnõu wastu, pidi ta kiirustama wastawa seaduseelnõu wäljatöötamisega. See elnõu, mis tuli, oli redaktsiooniliselt ja osalt ka juriidilise konstruktsiooni poolt tõepoolest puudulik. Kui redaktsioonilised ja osalt ka sisulised parandused walitsuse poolt tehtud olid, — õieti, neid parandusi soowitas minu teada ka töökaitse komisjon ise, — siis tuli seaduseelnõu uuesti tagasi. Nüüd on kaugemale mindud. Nüüd waieldakse peaaesjalikult seaduse ulatuse wastu, mis I Riigikogu ajal niihästi Wabariigi Walitsusele, kui ka Riigikogule wastuwõetaw näis olewat. Wõib olla, ei süwenenud Riigikogu tol ajal seadusesse ja et seaduse ulatuse poolt olemine tuli sellest, et seadust küllalt ei tuntud. Kuid see on iseenesest halb nähtus, ja kui nüüd peale- tungimine sealtpoolt tuleb, kus seaduseelnõu on aktsepteeritud, wäga kindlalt aktsepteeritud, siis näitab see, et seadusi esitatakse ilma põhjalikuma kaalumise- ta, ilma et tähele pannakse, mis nende seadustega nõutakse ja mida tahtakse kätte saada.

Mina tahtsin sellega kõigepealt tõendada, et seda küsimust ei ole mitte pealiskaudselt käsitatud ei walitsuse ega ka Riigikogu poolt; ja waewalt wõiks ka sellel suuremaid tagajärgi olla, kui seaduseelnõu töökaitse komisjoni, kus teda sennini on arutatud, tagasi antakse. Tean wäga hästi, et see seadus leiab tõsist wastuwaidlemist õige mitmelt poolt. Töökaitse komisjon on aga minu teada tagasi liikanud kõik need ettepanekud, mis sealtpoolt tulnud, kes selle elnõuga rahul ei ole. (M. Martna, sd.: Kas walitsuse poolt tulnud?) Ei, mina räägin praegu töökaitse komisjonist. Kujutame ette, et seaduseelnõu läheb samasse töökaitse komisjoni tagasi ja kui seal samad Riigikogu liikmed on, kes senni on olnud, siis waieldakse seal küll palju, aga hääletamise tagajärjed oleks wististi samad, mis senni. Mina ei kõnele praegu mitte sellest, et seadus peaks just nii wastu wõetama, nagu ta Riigikogusse on tulnud, et kõik need seisukohad, mis esitatud elnõus aluseks on wõetud, tingimata ilma muudatus- teta wastu peaks wõetama, waid juhin tähelepanu selle peale, kuidas selle seaduse tekkimisega senni on olnud ja et waewalt wõiks töökaitse komisjonilt tema muutmist oodata, kui Riigikogu ise

sellele komisjonile lähemaid juhtnööre ei anna.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Austatud Riigikogu liikmed! Suuremad rühmad on oma seisukohta haiguskindlusseaduse vastu awaldanud. See seisukoht on eitaw niihästi põllumeestekogudel, kui ka demokraatlikul liidul ja nagu sellest elawast liikumisest taga tähele wõis panna, ka meie asunikudel, neil asunikudel, kes jõrkamaid asunikka esitawad.

Oleks selle juures täiesti loomulik, kui oleks näidatud nende puuduste ja nende pahede peale, mis selles seaduseelnõus olewat. Kuid kõik see, mis siin ette toodi, on õieti nipet-näpet selle tagajärjel, et seadusest on wõõriti aru saadud. Härra minister juba tähendas omalt poolt selle peale ja I lugemisel ütlesin ka mina, et see seadus on Asutawast Kogust pärit ja ei ole see mitte esimene ega ka teine projekt, waid minu mäletamise järele on see juba wiies projekt. Wiis kord on seda seadust ümber töötatud! See seadus on olnud peale töökaitse komisjoni ka rahaasjanduse komisjonis, seal on teda kaalutud, ja siis on see seadus ka olnud erikomisjonis, nõndanimetatud haiguskindlusseaduse komisjonis. Nii on see töö kestnud kõik need aastad, kui wana Eesti parlamendi ajalugu on. Esimene seadus oli täielik seadus ja esimene seadus, mis õieti sotsiaaldemokraatide poolt wälja töötatud, sisaldas ka põllutööliste kohta eriparagrahwe. Nagu ma I lugemisel tähendasin, on käesolewa seaduse peapuudus see, et küsimusi ainult lühidalt käsitatakse ja kõik wõim koondatakse töö- ja hoolekandeministeeriumi kätte, kes täiendawad määrused ka põllutööliste kohta jne. wälja annab, muidugi koos töötades kindlusnõukogu ja kinnituseametiga. Mina isiklikult olen selle seisukoha vastu warem waielnud. Kuid ka sel kujul, nagu see seadus on esitatud, on ta läbiwiidaw. Siin tuleb silmas pidada seda, et käesolewa seaduse on tehniliselt wälja töötanud ministeeriumi ametnik, keda peetakse Eestis ainsaks ja kõige paremaks kindlusseaduste tundjaks, kellel sel alal praktika Wene ajast on, ja kes sel alal terve rea raamatuid on kirjutanud. (K. Einbund, põl.: See on õigus, aga ta on wäga kaugele läinud,

muidu on hea küll!) Wõib tähendada, et tehnilisest küljest walitsus need täiendused, mis eelmises seaduseelnõus olid, mis rohkem üksikasju käsitasid põllutööliste kinnitamise alal, tagasi lükkas. Tehnilisest küljest on see seadus wastuwõetaw. Nüüd waieldakse aga selle wastu, et ta liiga laiaulatuslik on. Missugune see õige ulatus peaks aga olema, selle peale tähendatud ei ole. Praegumaksew seadus käib tööstusliku töö kohta, käib ka käsitöö kohta, ehituse tööde kohta ja teda wõib ka laiendada nende ettewõtete kohta, kus ainult üks tööline ametis on. Selles suhtes meie riik laiemat seadust ei tarwita. Praegu arutusel olew seaduseelnõu on oma ulatuse poolest, see tähendab oma abiandmise ulatuse poolest kaugele tagasiminevam ja on oma walitsemise poolest antidemokraatlikum, kui maksew seadus. (K. Einbund, põl.: Kus kohas.) Meil Eestis. Meil haigekassades on omawalitsus, aga tahetakse... (K. Einbund, põl.: See on halb.) See on halb? See on halb wast sellepärast, et meil... (K. Einbund, põl.: Halb on see, et töölised on enamuses.) Töölised ei ole mitte enamuses, waid kassaosalistel on omawalitsus ja kuskil ei ole haigekassat, kus peremehed oleks enamuses, ei olnud see nii ka Wene ajal. (K. Einbund, põl.: See on selle järele, kui palju keegi maksab.) Härra Tamm püüdis küll tõendada, et Wene ajal olid tööandjad enamuses. (K. Tamm, põl.: Ei ole.) Kuidas, komisjonis Teie seda tõendasite, praegu salgate seda aga maha. Wene ajal oli tööandjate esitajaid $\frac{2}{3}$ sellest, kui palju oli haigekassa osaliste wolinikka. (K. Tamm, põl.: Nad maksid ka vähem, $\frac{2}{3}$!) Mitte midagi ei makstud vähem. Pidage meeles, et Wene seaduse järele oli arstiabi andmise kohustus tööandjate peal, kuna praeguse eelnõu järele on arstiabi andmine pandud haigekassa peale ja on wastaw maksuprotsept ka tööandjate peale pandud.

Siis on tähendatud, nagu mina juba ütlesin, üksikute wäikeste puuduste peale, wõi wastolude peale, mida aga tõepoolest sugugi peetud kõnedest järeldada ei saa. Härra Martinson tähendas, et kui see seadus maksma pannakse, siis wõiksid maa- ja linnatöölised wastolusse sattuda. Mina tähendasin juba I lugemisel, et nad ei tarwitse wastolusse

sattuda; on võimalus ringkonna kassasid nii korraldada, et seal enamuses on põllutöölised ja teiseks, on võimalus põllutööliste jaoks oma liigid eraldada, liigid, mille järele nemad siis maksavad. (K. Tam m, põl.: Ei ole niisuguseid liikisid ette nähtud.) Palkade järele võib liikidesse jaotada ja liikide järele maksu võtta, see on ette nähtud käesolevas seaduses. Mis puutub nüüd sellesse, et karjastele oleks käesolev seadus kahjulik, siis oleme toonitanud, endiste seaduste ja ka selle seaduse juures tuleks maksuma panna see kord, mis praegu kinnituseaduses on, nimelt, et kui tööliste palk on alla teatava määra, siis maksab selle kinnitusemaksu täiesti tööandja, missugune ettepanek oli tehtud komisjonis, tähendab, on võimalus selles suhtes parandada § 46, kui tema küllalt selge ei ole. Kuid sarnased parandused lükati komisjonis tagasi, just sealt poolt, kus praegu nende puuduste peale näidatakse. Öeldakse, et kui seda seadust tahetakse maksuma panna, siis oleks tarvilik kantseleid sisse seada põllumajapidamistes. Kuid juba l lugemisel tähendati selle peale, et see seadus seda tarvilikuks mitte ei tee, sest see seadus ei too lisa sellele tööle juurde, mida peab praegune põllumajapidamise juhataja tegema makswa põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse järele. Ainult tulewad wastawad teated saata haigekassale põllutööliste palgasuuruse, tööle võtmise ja lahkumise kohta, nagu ette nähtud § 14 p. 1 ja 2-es ja see ei pane kuigi suurt koormat tööandja peale.

Mis puutub härra Linnamägi ettepanekusse, siis härra Linnamägi ütles küll, et tema seadust erapooletult arwustab, kuid selle juures tegi oma ettepaneku demokraatliku liidu nimel. Kas siis peame oletama, et demokraatlik liit oma täies suuruses on sarnaste küsimuste otsustamisel erapooletu? Kui aga härra Linnamägi hakkas oma ettepanekut põhjendama, siis nägime, et siin enam erapooletusega tegemist ei ole. Härra Linnamägi ütleb, et üks puudus olewat käesolevas seaduses nimelt see, et tema alla kuuluvad kõik palgatöölised, wanuse ja sugu peale waatamata. Kui selle wastu waieldakse, siis oleks tulnud öelda, missugused palgatöölised käesolewa seaduse alt tulewad välja jätta, kuid midagi sellesarnast ette ei toodud, waid öeldi ainult, et kõik ei tule mitte siia alla

wõtta. Wäljajätmise suhtes ei tehtud mingisugust ettepanekut, mis komisjonile tähtis oleks olnud. Niiwiisi sõnadega võib ju arwustada, kuid et sellega midagi põhjendada saab, selle juures tuleb wäga kahelda. Härra Linnamägi toob seaduse wastu ka selle wäite, et tihtipeale õieti tööandja nõrgem pool on ja juba see kõnelewat haiguskinnituseaduse wastu. Ta toob konkreetse näite hobusekondist, sulasest, tööwankrist ning ühest lesknaisest, kellel kõik need kolm olemas on. Kui see sulane ise wõiks seda hobusekonti ning tööwankrit osta, siis mina arwan, ei läheks ta mitte sulaseks. Ja kui see lesknaine juhtub haigeks jääma, siis on tal ikkagi sulane ning hobune, kes temale haiguse puhul sissetulekut toowad, aga kui sulane juhtub haigeks jääma, siis ei saa tema kuskilt toetust, — nii see näide ei kõnele mitte haiguskinnituseaduse wastu. Siin on tegemist nende inimeste kinnitamisega, kellel haiguse puhul sissetulekut ei ole. Sellel sulasel ei ole haiguse ajal kuskilt toetust loota, kuna tööwõimetu lesknaine võib surmatunnini elada oma tööriistade ja tööloomade abil.

Ka teine näide, et töölijised peawad lapsehoidjaid, ei kõnele selle seaduse wastu. Kui tööline wõi palgaline peab lapsehoidjat, siis tuleb temal ka see lapsehoidja käesolewa seaduse alusel kinnitada. Niisama ei toodud wastuwäiteid ka selle kohta, mikspärast ei tuleks ka põllutöölised käesolewa seaduse alla arwata. Põllutöölised on samuti kindlustamata seisukorras ning langewad haiguse puhul wäga rasketesse oludesse. Teistes maades leiame, et haiguskinnituseadus on laiendatud ka põllutööliste peale, nii et nende kinnitamine ei ole ka meil midagi uut, waid sellega katsutakse teha ainult seda, mis tarwilik ja milleks eeskuju annawad teised maad, kus seda küsimust tõsiselt wõetud ning küllalt kaalutud on.

Mis puutub sellesse härra Linnamägi wastuwäitesse, et 3.000 krooni on liiga madal norm, et wõiks see palgasumma, kust peale kinnitus enam tarwilik pole, kõrgem olla, siis võib ju selle kohta wastaw ettepanek teha ning wastawat punkti lihtsalt muuta. Selleks ei ole ometi tarwis käesolewat seadust komisjoni tagasi anda.

Härra Martinson'i poolt on ka ette toodud, et selle seaduse teostamine lä-

heks maksma umbes 200 miljonit marka ainult põllutöölise juures. Need andmed ei wasta tõeludele. Meil on umbes 78.000 põllutöölise, kuid need põllutöölised ei ole kõik kaugelki mitte aastatöölised. Aastatöölisi wõiks rehkendada wähest 40.000 peale, see on arwates ühe aasta ehk 12 kuu peale nende aega, kes lühemat aega teeniwad. Põllutöölise palk ei tõuse mitte üle 30.000 marga ja kui hakata protsentidega rehkendama, siis ei tõuse see summa mitte üle wiiekümnekuuekümmet miljonit marga, mis põllutöölise kinnitamiseks maksta tuleks. Meil on 118 tuhat põllumajanduse üksust ja kui kinnituskulusid hakata waatama, siis ei tuleks ühe põllumajanduse üksuse peale kinnituskulude katteks mitte rohkem, kui ühe puuda rukkij hind. Seda wõib iga põllumajanduse üksus maksta. Rahwamajanduses ei too kinnitus uusi kulusid mitte juurde, sest ka praegu on haigusega ühenduses kulud ja ka praegu tuleb haiguste puhul arstiabi korraldada. Mida see seadus juurde toob, on see, et arstiabi andmine korraldatakse haigekassade kaudu ja iga kulu saab selle läbi kokku hoida, kui korraldus on otstarbekohane. Käesolew seadus ei too rahwamajanduses mitte juurde uusi kulusid, waid korraldab haiguse puhul abiandmist ja seab kindlad alused üles, kuidas tuleb hoolitseda nende eest, kelle haiguse ajal sissetulekut ei ole. (K. Einbund, põl.: Tuleb maksta ka nende eest, kes ei ole haiged ja see läheb linnatöölisele.) Ei lähe linnatöölisele. Ega haigekassast ei saa nõuda, et temasse makstud summad kõik tagasi maksetakse, nagu laenu-hoiu ühisuses. Haigekassast saawad need, kellele tarwis on. Ainult kogu töö pealt wõetakse maksu. (K. Einbund, põl.: Aga öelge, miks Saksamaa eritisellest huwitatud on, et teised maad ka niisuguse radikaalse asja sisse seaksid?) Teie küsite, miks Saksamaa sellest huwitatud on, et niisugused radikaalsed asjad ka teistes maades sisse seatakse. Saksamaa walitsus ei ole kunagi seda deklareerinud, et tema sellest huwitatud on, waid härra Tamm'ele on üks professor kunagi midagi sellesarnast öelnud. Kui nüüd härra Linnamägi ja härra Martinson ühise ettepaneku on teinud, seda seadust töökaitse komisjoni tagasi anda, siis nende puuduste pärast, mida nemad on näidanud, seda küll teha

ei tarwitse. Kui mina sõna wõtsin, siis näitasin tehniliste puuduste peale, et põllutöölise jaoks oleks wõidud ise peatükk wälja töötada. Aga neid puudusi teie ei tunnista, tähendab, tehniliselt on seadus hästi wälja töötatud, ainult üksikute paragrahwide muutmist tahetakse näha, ja nende üksikute paragrahwide muutmise ei ole mitte küllalt suur põhjus selleks, et terwet seadust tarwis oleks komisjoni tagasi anda. Kui aga komisjoni tagasi tahetakse anda, siis tuleb siin küll mujalt põhjust otsida. Ja põhjus on see, et meil peetakse teatud ringkondades seda seadust enneaegseks, ja nii, nagu härra Holberg ütles, et seda seadust tuleks 20 aastaks edasi lükata. (J. Holberg, põl.: 25 aastaks!) Siis waadake, see ongi see õige ja tõsine põhjus, mikspärast niihästi demokraatlik liit, kui ka põllumeestekogud on eitawale seisukohale asunud, ja tahawad selle seadusega sedasama manöwrit läbi teha, mida tehti Asutawa Kogu ajal, kus tema wõeti esimesel lugemisel wastu, anti siis komisjoni, siis Asutaw Kogu lõpetas oma tegevuse, tuli I Riigikogu, seal wõeti seadus jällegi esimesel lugemisel wastu ja anti siis komisjoni, nüüd tuli II Riigikogu, siin tehakse jälle sedasama, ja tuleb III Riigikogu, ja see seadus tuleb wastuwõtmisele nende lootuste järele, kes ettepaneku tegid, siis, kui tähtaeg möödas on, mille üles seadis rkl. Holberg. (K. Einbund, põl.: Miks Inglismaa ei ole selle seadusega rutanud?) Ka Inglismaal on põllutöölised selle seaduse alla arwatud 16. detsembril 1911 aastal. (K. Tamm, põl.: Tuhat aastat on Inglismaa oodanud, siis alles pani maksma!) Sellel maa-alal, kus Eesti riik asub, ei ole inimesed ka mitte wähem aega elanud, kui Inglismaal. Ja nii siis, õige põhjus on see, et tahetakse seadust pikemaks ajaks maha matta. Kui on lugu tõesti nii, siis peaks nendel, kes seda ettepanekut tegid, niipalju kodanlist julgust ja awalikku meelt olema, nagu härra Holberg'il oli. Öelge, seadus on enneaegne, lükkame ta tagasi. Milleks aga antakse ta töökaitse komisjoni, kas selleks, et see wõiks 20 koosolekut pidada ja iga komisjoni liige à 600 mk. saada? (M. Martinson, põl.: Astuge komisjonist ära, siis läheb töö rutem!) Ma arwan, kui Teie minu asemele tulete, siis läheb ehk küll rutem, aga missugused tagajär-

jed siis on, selle juures wõib kahelda! Kui juba loetakse, et see seadus enneaegne ja ülmodern on, ja et see seadus pahe-sid toob, siis olge head, ja lükake see seadus tagasi. Mina arwan, et niipalju julgust peab igal Riigikogu liikmel olema, aga ärge jälle hakake seda manöövrit tegema, mida Asutawa Kogu aeg on tehtud, mida on I Riigikogu ajal tehtud, ja mis ometi nii awalik on, et teda igalpool tuntakse. Praegu ei saa nende põhjustega, mida seaduse wastu ette toodi, kedagi uskuma panna, et see seadus puudulik on. (K. Einbund, põl.: Aga kuidas üüriseadusega oli?) Nii siis, emb-kumb, kas wõetakse see seadus wastu, wõi lükatakse ta tagasi, siis on ometi selge. Aga komisjoni andmiseks ei ole põhjusi.

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. M. Martinson'i poolt on ettepanek tehtud haiguskinnituseadust töökaitse komisjoni tagasi anda. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 34 häält, wastu 29, seega on ettepanek wastu wõetud. (L. Johanson, sd.: Palun sedelitega hääletada.) Palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 38 häält, wastu — 33 häält, erapooletuid on 4, seega on ettepanek wastu wõetud. (L. Johanson, sd.: Elas, wõitles, suri ja maeti maha.)

7. Eesti wabariigi Hariduskom-
Tartu ülikooli misjoni aru-
seadus — II luge- andja J. Jaanis
misel. kannab ette ja
nähatawa enamus-
sega wõetakse wastu seadus-
eelnõu pealkiri.

Eesti wabariigi Tartu ülikooli seadus.

Aruandja **J. Jaanis** (loeb):

ESIMENE PEATÜKK.

Üldosa.

§ 1. Eesti wabariigi Tartu ülikooli ülesandeks on edendada üldist ja eriti Eesti elu käsitlewat teadust, anda kõrgemat teaduslikku haridust ning wiia teadust rahwa keskele ja ette walmistada riigi ja rahwa tööle tarwilikkude eriteadmistega warustatud asjatundjaid.

J. Jans (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Ülikooli seaduse I lugemisel wõtsin mina eriti just selle seaduse § 1-st välja minnes sõna ja katsusin selgusele jõuda, kui palju meie Eesti ülikooli wiieaastane arenemine annab lootust selleks, et ülikooli seaduse § 1-ses ülesseatud ülesanded tõesti täidetud saaksid, ja leidsin, eriti peatades ülikooli õigusteaduse fakulteedi juures, et wäljawaated mitte kõige rahuldawamad ei ole. Mõned küsimused jäid minul siiski I lugemisel peetud läbirääkimistel puudutamata sellepärast, et need üksikasjalisel arutamisel õigemad olid ette kanda. Mina peataks täna § 1 juures, sõna wõttes meie ülikooli programmi, tema õppekawa juures, mis on käesolewa seaduse § 7 juurde lisatud, õppekohtade nimekirjadena üldjoontes ära tähendatud. Mina leian, et see õppekohtade nimekiri meile niisugust pilti pakub, et meie Eesti wabariigi Tartu ülikoolile selle seaduse § 1-ses ülesseatud nõudmised mitte küllaldaselt rahuldatud ei wõi saada, ja kuna see seadus on otsustaw samm, mis meie waimlise arenemise aastakümnete peale ette ära määrab, siis on tähtis, et meie eriti silmas peaksime tema wastuwõtmise juures ülikooli õppekawa. Esimesena on nimekirjas toodud filosoofia teaduskonna professuuride ja dotsentuuride nimetused. Kõigepealt leiame sealt, et see teaduskond filosoofia teaduskonna nime mitte kanda ei wõi, sest 23-st õppetoolist on ainult 2 filosoofia õppetooli — üks professor ja üks dotsentuur, kuna kõik muu kuulub keeleteadusele ja ajaloole. Mina ei ole eriteadlane, et keeleteaduse ja ajaloo kohta põhjalikumat seisukohta wõtta, kuid niipalju wõin ometigi näha, et siin mõned ained, mis otse meie Eesti elusse puutuwad ja mis elulise tähtsusega on, välja on jäetud. On selge, et Tartu ülikool meie riigi ja rahwa tulewiku suhtes tarwilikku mõju wõib awaldada ja selleks on tarwis, et Tartu ülikool just neid osasid ajaloost harrastaks, mis otsekohe meie riigi tulewiku seisukohalt tarwis on. Siin on toodud wiis ajaloo õppetooli ja nendest kaks kohta Eesti ja Põhjamaade ajaloo jaoks. Ma küsiks, kui palju meil Põhjamaadega kokkupuutumist on olnud ja kui palju seda saab olema, ja ometi on selle ajaloo jaoks ette nähtud kaks õppetooli — Põhjamaade all mõeldakse müdugi Soome ja Skandinaawia riike.

(Sekretäari kohale asub sekretäär T. Kalbus).

Mina leian, et see kokkupuutumine enam-wähem juhuslik on olnud ja igatahes põhjalikumata mõju ta meie rahwa saatuse peale pole awaldanud ja kuigi on, siis igatahes mitte rohkem, kui kokkupuutumine Wenemaaga, Lätimaaga ja Poolaga. Wenemaaga oleme nii kaugele kui ajalugu ulatab, ja isegi weel eelajaloolisel ajal, ikka kaubanduslikus, sõjalisel ja kultuurilises läbikäimises olnud. Wenemaa kohta ei ole aga siin mitte midagi öeldud, nagu oleks Wenemaa meist nüüd kuskile kaugele nihkunud, näiteks Hiina kohale wõi Aafrikasse wõi Lõuna-Ameerikasse. Wenemaa on igatahes oma endisele seisukohale jäänud ja meil tuleb Wenemaa arenemist wahet pidamata silmas pidada. Kas meie nüüd iseseiswa riigina edasi elame wõi ükskõik missuguse riigi alla meid saatus juhtima peaks, Wenemaaga oleme geograafiliselt igatahes naabruses ja paratamata tuleb meil temaga tegemist teha. Ma leian sellepärast, et meie Tartu ülikool peaks seda maad ka silmas pidama. (Haridusminister H. B. Rahamägi: Siin on ainuüksi Wene ajaloo jaoks ette nähtud õppetool.) Kus kohal? Mina loen, et see on wana ajaloo jaoks. Kui see Wene ajaloo jaoks ette nähtud on, siis on minu jutul igatahes põhi alt ära wõetud, aga ma leian, et meie naabermaade, — Läti, Leedu ja Poola, kes orduajal meile barjeeriks olid, mille tõttu Saksa talupojad risticõitjatele järele ei saanud rännata, ning mille tõttu meie alles jääme, — et nende ajalugu on wähe silmas peetud.

Teiseks ma näen, mis minu äranägemise järele wäga tarwilik oleks, puudub meil täitsa meie majandusajaloo, eriti Hansa ühisuste ajaloo jaoks õppetool, mis meile wõimaldaks meie majandusliku arenemise sihte ära määrata. Kuid selle kohta ei ole midagi ei siin, ega nõndanimetatud kaubanduse ja ka majanduse teaduskonnas ette nähtud. Mina leian, et ühes osas on siin üliküllus teatud õppetoolide suhtes olemas, nimelt, mis keeltesse puutub, siis wõiks siin wahest mõndagi maha kustutada. Mikspärast näiteks niipalju lektorid on kõiksuguste wõimalikkude keelte jaoks, kuna selles teaduskonnas, ajaloo osakonnas, just otsekohe midagi elulist, Eesti ellu puutuwat wälja on jäetud. Ma ei taha igatahes

pikemalt selle fakulteedi juures peatada, kuna mina oma erihariduse tõttu sellesse liiga süweneda ei saa.

Siis ma läheks järgmise teaduskonna juurde, see on usuteaduskond. (J. Temant, põl.: Kas seal olete rohkem kodus?) Ma ei tea, kui palju ma nüüd siin rohkem kodus olen, kui eelmise teaduskonna juures. Mul on aga usuga küllalt tegemist olnud, vähemalt siis, kui ma weel koolis käies teda õppisin, eksamid tegin ja mulle on seda teadust wõimalikult selgeks katsutud teha. Ma wõtsin tänawuse, praeguse teise poolaasta Tartu ülikooli õppekawa ja waatasin järele, mis seal teaduskonnas inimestele siis õige pakutakse ja ma leian esimesena: wana testamendi teaduse ja Semi keelte professor. See õpetab Hebrea ja Araabia keeli, mis kuulub, minu arwamise järele, täiesti keeleteaduskonda. Peale selle seletab sama professor Jessaia tekstisid, mis ka õieti keeleteaduslik töö. Keeleteaduse mehed seletawad kirjanduslikka tooteid, ja nagu ma siit sellest programmist näen, Inglise kirjanduse professor seletab Inglise kirjanikka, ja Saksa kirjanduse professor seletab Saksa kirjanikka. Järgmisena on uue testamendi teaduse korralise professori loengud. Seletatakse Jeesuse elulugu ja Johannese ewangeeliumi, see on juba usuteadlase õppekawa ja selle wastu ma ei waidle.

Kolmas õppetool — ajalooline usuteadus. Seal õpetatakse kirikulugu ja loetakse weel katoliku kiriku ühtekuuluwusest, kuid see on puht ajalooline aine, mida wõiks jällegi ajaloo teaduskonda üle wiia.

Siis kolmas professor, kes loeb sotsiaaleetikat, aga ma arwan, et see ei ole usuteaduse eriala, waid eetika on üldine ja seda ei wõiks ega ei peaks ainult usuteaduse seisukohalt käsitatama, waid tema peaks täiesti usuteadlikust surwest ja mõttekäigust waba olema. (Wahelhüüe paremalt poolt: See on laialdane programm!)

Siis on tegelikud usuteaduse professorid olemas. Need õppetoolid kuuluwad wastuwaidlemata usuteaduskonda. Nii siis teatud osa õpetoole wõiks üle wiia teistesse teaduskondadesse. Minu arusaamise järele peaks usuteaduskond sootuks teisele alusele seatama, sest ta on täiesti ajast jäänud ning inimesed, kes

seal haridust saavad, jäävad elule wõraks. Kuulake, mis nad kirikutes räägiwad. Sel jutul, mis nad seal ajawad, ei ole mingisugust loogikat sees. (Naer.) Mina olen kirikus käinud ja pean ütleva, et selle wahel, mis üks usuteaduslikku haridust saanud isik seal ette kannab, wõi wähese haridusega ettelugija palwemajas räägib, mingisugust wahet teha ei saa. Mistarwis siis niisugust haridust omandada, mida ameti juures sugugi tarwis ei lähe? Mina ei eita sugugi usuliste liikumiste tähtsust, religioonisid. Religioonid on rahwaid ja riikisid kujundaw tegur olnud, kuid selle juures on usulised liikumised ikka teatud ajajätkude järele uuenenduse teele astunud, on wana mõtte suuremalt osalt kõrwale heitnud ja uut alustel jälle ühiskondlikkudeks teguriteks saanud. Kuid teie tahate seda, mis juba wanaks on jäänud, mingisuguse tegurina Eesti riigi elu arendamisel ülewal hoida. (L. Raudkepp, krst.: Rooma õigust siis ka tarwis ei ole.) Praegune meie waimulik seisus ei ole mingisugune riiki loow ega riiki ülewalhoidew tegur, waid on täiesti elust kõrwale jäänud. (J. Luur, krst.: Härra Jans, mikspärast kirikud täis on?) Nad ei ole sugugi täis, waid ajuti minnakse sinna sellepärast, et kuskile mujale minna ei ole. Baptistid juhiwad rahwast ilma usuteadliku hariduseta tihti paremini, kui pastorid. (Haridusminister H. B. Rahamägi: Nad on asutanud Riiga kõrgema kooli ja meie eestlased lähewad sinna õppima, ning wiiwad oma rahad sinna. L. Raudkepp, krst.: Kust Reiman ja Hurt on tulnud?)

Ma ei taha niisuguse ettepanekuga esineda, et usuteaduskond lihtsalt maha kustutada, kuid leian, et vähemalt sellest mõtteilmast, mis meie kultuurilise elu takistuseks on saanud, peaks üle saadama ja ei peaks rahwas oma raha andma asutuse peale, mis rahwale täiesti wõõraid inimesi kaswatab. Sellega oleks ma oma mõtted usuteaduse kohta ära öelnud ja ma lähen jälle õigusteaduskonna juurde.

Kõigepealt ma näen, nagu ma juba esimesel lugemisel tähendasin, et meil on õigusteaduskonna juurde tekkinud mingisugune majandusteaduse wõi mis osakond. Käesolewa seaduse § 6-das ei ole muud midagi öeldud, kui „õigusteadus-

kond“. Õppekirjade nimekirjas on ka „õigusteaduskond“ pealkirjaks, aga dotsentuuride all on üks allpealkiri „majandusteaduse osakond“ ja on neli õppetooli ette nähtud. Kuid ma näen, et õigusteaduskonna juures wõi õigusteaduskonna õppetoolide seas on sarnaseid õppetooli, mis õigusteaduskonda ei kuulu. Õigusteaduskonna õppetoolid on järgmised: Eesti-maa õiguse ajalugu, Rooma õigus, riigi õigus, administratiivne õigus, tsiwiil-õigus ja protsess, kriminaalõigus ja protsess, poliitiline ökonoomia — teoreetiline — ja statistika, finansõigus, rahwuswaheline õigus, poliitiline ökonoomia — tegelik, — erimajandusteadus ja kaubandusteadus. Selles nimekirjas on teatud segadus, kõik õigusteaduse õppetoolid ei kuulu õigusteaduse hulka, näiteks: erimajandusteadus. Mis see wõiks olla, seda mina ei tea, kuid Saksa keelde tõlkides tuleks seda wist nimetada Privat-wirtschaftslehre. Kaubandusõigus kuulub õigusteaduse hulka, kuna erimajandusteadus peaks kuuluma majandusteaduse osakonda. Dotsentuuride all on kolm liikumat dotsentuuri, mida nad õpetama peawad, seda näha ei ole. Kuid majandusteaduskonnas, nagu mina ülikooli ettelugemise kawast järele waatasin, loeb keegi riigi-, administratiiv- ja rahwuswahelist õigust ühekorraga. Ühe õppeaasta jooksul õpetatakse inimestele selgeks ühekorraga mitu õigust, mille jaoks õigusteaduskonna fakultedis on ette nähtud kolm õppetooli. Mida nendele inimestele nendest kolmest õigusest ühe aastaga kätte õpetada wõib, seda selle nimekirja järele otsustada ei saa, kuid loogiliselt järeldades wõiks seal umbes seda õppida, mida keskkoolis kodanikuteaduse all õpitakse. Mina küsiks, misjaoks siis keskkooli kodanikuteadust tuuakse ülikooli? Siis kuulub raamatupidamine ja kirjawahetus wist kaubandus- wõi kommertskooli õppekawasse, ja minul on arusaamatu, miks on need ained ülikooli toodud. Et selgusele jõuda, kuidas mujal maailmas teaduskonna fakulteedid on korraldatud ja mis näiteks majandusteaduskonna all mõelda tuleb, kõige selle kohta olen ma selgust püüdnud. Juhuslikult on minu käes praegu Zürichi ülikooli programm, sellest näen, et muuseum, ülikooli majandusteaduskonna üliõpilane kaubandusliku kirjawahetuse ala peab õppima kaupmeeste ühisuste kursustel ülikooli kursuse kõrwal, kuna aga üli-

koolis hoopis teisi õppeaineid õpetatakse, mis ilmamajanduse organiseerimisesse puutuvad. Nii et aru on saada, mis see majandusosakond inimestele õieti peab õpetama, kes sealt peavad välja tulema, mis ülesanded neil täita tuleb. Meil on umbes selle programmi järele järeldada järgmist, meil wõiwad ülikoolist tulla mingisugused raamatupidajad ja kaupmeestesellid, kuna aga Zürichi programmi järele lõpetavad üliõpilased ülikooli, tulles välja sealt ilmamajanduse juhtidena. Weel pean ütleva õigusteaduse fakulteedi kohta, et siin on jäetud alles veel weneaegsed õppetoolid, kuna üksnes Wene õiguse ajalugu ei ole alles jäetud. Mina leian, et seda fakulteedi peaks meie olude kohaselt hoopis teistwiisi organiseerima, temale niisuguse sisu ja töökawa andma, et tema tõesti meie Eesti rahwa elu tabaks. Ma wõiks jälle Zürichi ülikooli programmist midagi ette tuua, mis meile uudiseks oleks. Ma ei tea, kas meie ülikooli mehed sellest midagi teawad, kas nad on waewaks wõtnud Zürichi ülikooli programmi järele waadata wõi mitte. Nimelt on seal olemas ajakirjanikkude fakulteed. Tähendab ajakirjanikkudele antakse seal eriharidus, kuna meil ajakirjanikkudeks tihtipeale senni on isikud, kes mujal ei ole hakkama saanud. Aeg oleks tõepoolest, et meil ka selles suhtes parandus ette wõetaks. Ma ei taha kõikide ajakirjanikkude kohta just seda öelda, aga et meil ajakirjanikkude ettewalmistus puudulik on, see on täiesti õige. See wõiks liiga pikale wiia, kui ma siin üksikasjaliselt kõiki oma mõtteid hakkaksin ette tooma, ühte aga tähendan, et mis siin õigusteaduse fakulteedi õppetoolidesse puutub, siis peab nimekiril erilisel läbi kaalutama enne, kui meie põhikirja wastu wõtame ja meie waimlise arenemise sihi kindlaks määrame. Ei wõi mitte sedawiisi välja minna ja öelda, nagu siit kõnetoolilt minu arusaamise järele seda tehti, öeldes, et waadake, meie awasime need õppetoolid, kuhu oli leida wastawaid inimesi. Ülikooli, wõi õppeasutust wõib awada siis, kui tema järele wajadus on olemas. Õppeasutus peab rahwa elus mingisuguseid ülesandeid täitma ja kui need ülesanded on kindlaks määratud, siis otsitakse abinõusid nende täitmiseks, mis peavad leiduma, muidu ei saa üks rahwas olemas olla. Aga nüüd kui öeldakse, et kõrgemas õppeasutuses awatakse õppetoolid, kuhu inimesed lei-

duwad, no siis ma ütlen, et niisugune organiseerimine tähendab seda, et rahwas läheb oma rada ja ülikool läheb oma rada. Ma tähendaks mõnda selle kohta, kas nüüd tõesti inimesi ei peaks leiduma, kui meie leiame wõimaliku olewat mingisuguseid osakondi õigusteaduskonna juures awada. Siit kõnetoolilt kanti ette ülikooli kuraatori poolt arwamine, ja wististi ka Riigikogu esimees tähendas selle peale, et ei ole Eesti inimesed ülikooli juurde sellepärast läinud, et neile olewat wähe makstud. Ülikooli kuraator tähendas selle juures weel, et inimesel peab tung olema teadlaseks saada, et tema peab tundma eneses teadlase kutset ja et see kutseproow saadakse selle tõttu kätte, et inimest sunnitakse tükk aega wäikese stipendiumi wõi palga juures sõna tõsisem mõttes nälgima, ma ei oska seda teistwiisi öelda. Ja kui keegi aastate jooksul selle näljaproowi läbi on teinud, siis on ta tõendanud, et temal tõesti teadlase tung on. Minul oli juhus rääkida ülikooli rektoriga peale minu esimest kõnet ülikooli seaduse puhul. Härra Koppel tähendas wäga õieti: kellel on energiat ja kellel on ka mõistust, need leiawad ka mujal kohta ja lööwad ennast läbi. Inimene otsib ikka kohta, kus parem on ja küsimus on, kas need nooredmehed, kes praegu õigusteaduskonnas stipendiaatidena töötawad, lõpulikult sinna jääwad, sest nad wõiwad leida omale ka mujal tegewust. On täiesti õige, ei saa sellega kellegi teadusemehe kutset leida, kui püütakse teda kitsastes oludes ülespoole kiskuda lasta. Inimesed wõiwad selle juures ka oma terwise kaotada. Ei ole meil praegu aeg niisuguste proowide tegema hakkamiseks. See on mõeldaw siis, kui meil konkurents nii kõrgele tõuseb, et inimestel enam kuskile minna ei ole ja nad siis häda sunnil ülikooli juurde jääwad. (J. Tõnisson, rhw.: Kallis Looja, igaühete ei saa ju ometi wõtta ja tema terwest hoida.) Härra Tõnisson, ma palun Teid siiski kuulata, mis ma ütlesin. Ma ütlesin, et kui leitakse inimene, kelle kohta wõidakse öelda, et tal energiat ja mõistust õpetlaseks saamiseks on, siis ei pea teda mitte sundima majanduslikudel põhjustel mujale minema. Usun, et minu ülesanne ei ole siin ülikooli õppejõudude palkade pärast sõna wõtma hakata, kuid asi on sedawiisi, et meie ülikooli tegewusest riipub ära meie terve rahwamajanduse are-

nemine ja sellega ka töölisklassi hea käekäik. Järjekult, see raha, mis seal kuulatakse, annab paljude protsentidega kapitaali tagasi ja mina leian, et terve see 5 aastat aega on ekslikku poliitikat aetud selles mõttes, et ülikooli juurde on koondatud Eesti õppejõudude asemel õnnestunud Wene emigrandid, kellel kuskile minna ei ole, keda wõis siis odawama palga eest sinna saada. Kuid ei wõi nende halba seisukorda arwesse wõtta ja selle järele meie Eesti ülikooli luua. Ja ma leian peale selle, et ülikooli juurde tarwilikkude inimeste leidmine ka selle tõttu ei ole küllalt õnnestunud, et seal teatud orientatsioon walitses ja siis mitte iga inimest sinna ei tahetud, kellel eeldusi oleks olnud õpetlaseks saada, kuid pikemalt sellest rääkida ma ei taha. Täheandan ainult seda, et ebaõnnestunud juristide kutsumine wõõrsilt on täiesti ärasetataw sellega, et ükski tõsine teadusemees ei wõi ilma pikema jututa tulla ülikooli peale rahwa juurde, kelle keelt tema ei tunne. Et wenelased tulid, see oli arusaadaw, sellepärast et meie oleme endise Wene riigi osa ja neile on osalt tuttaw meie õiguslik kord, vähemalt selles osas, mida meie Wene riigilt oleme pärandanud, aga sellest õiguslikust korrast, mis meie ise oleme loonud, ei ole neil aimugi. (Haridusminister H. B. Rahamägi: Aga nad õppisid tundma.) Kuidas on see neil wõimalik olnud? Mina leian, et meie õigusteaduskond tema praeguses seisukorras otsekohe meie rahvuslik õnnetus on. Mina usun, et kui meil asju nõnda edasi aetakse, siis meie 5 aasta pärast samasuguses seisukorras oleme kui praegu. Mina pean Tartu ülikooli õppekohtade nimekirja kindlaksmääramist sedawõrd tähtsaks, et teda igal tingimisel enne otsustamist weel kord tuleks kaaluda. Riigikogul tuleb seisukoht wõtta, sest Riigikogu wastutab ka selle eest, mis meie ülikoolist ligemas tulewikus saab. Mina leian, et see õppekohtade nimekiri, mis meile esitatud on, tarwilikult mitte nendele ülesannetele ei wasta, mis Tartu ülikooli seaduse esimeses paragrahwis ära on tähendatud ja teen sellepärast selle esimese paragrahwii juures järgmise ettepaneku:

„Eesti wabariigi Tartu ülikooli seaduse § 1 ja järgmised anda erikomisjoni õppekohtade nimekirja (§ 7 lisa) läbiwaatamiseks, ja erikomisjon walida 10-liikmeline.“

(Segane wahelhüüe põllumeeste rühmast.) Mina ei ole enast mitte kuskile pakkunud, minu härrad, waid ma olen sunnitud Riigikogu liikmena nende küsimuste kohta seisukohta wõtma, mis meile otsustamiseks on esitatud, nii et minu isiku asjasse kiskumine on täiesti asjata. Kui teil midagi asjalikku wastu rääkida ei ole, siis mina paluksin minu isikut mitte puutada.

Haridusminister H. B. Rahamägi: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin on härra Jans'i poolt ettepanek tehtud ülikooli seadust erikomisjoni anda, nimelt selleks, et õppekohtade nimekiri läbi waadata ja seal rohkem korraldada wastawalt § 1-es wäljendatud mõttele, nimelt et ülikool saaks ka niisuguseks, mis kõrgemat teadust rahwa keskele wiiks ja rahwa keskel haridust edendaks. Sealjuures on rõhutatud seda, et ülikool enam wõi vähem kaugel seisab meie rahwast ja ette on toodud põhjenduseks see, et õpetoolide nimekirjas leidub niipalju õpetooli, mis õiguse pärast meie rahwa eluga kokku ei puutu ühelt poolt ja teiselt poolt, nii wähe neid õpetooli, mis otsekohe käsitawad meie rahwa elusse puutuwaid põlewaid küsimusi. Selle kohta tahaksin öelda, et iga kõrgem õppeasutus ei käsita mitte ainult otsekohe neid aineid ja probleeme, mis üksiku rahwa ellu puutuwad, waid puudutab ka neid küsimusi ja probleeme, mis üldteaduslikud on. Kui, edasi, ülikoolis tuleb ette õpetooli, kus käsitatakse neid õppeaineid, mis läbi wõetakse ka rahwa- ja keskkoolides, siis on see täiesti arusaadaw. Kõik koolid on orgaanilises ühenduses, kõik nad on algusest peale kunni kõrgema teadusetemplini seotud ja arusaadaw, et needsamad ained nimetused tulewad ka selle tõttu ette nii alg- ja keskkoolis, kui ka ülikoolis. Mis puutub sellesse, et ülikoolis nagu õpetatakse liiga wähe aineid, mis Eesti elusse puutuwad, siis ei ole see mitte nõnda. Kui waadata filosoofia teaduskonda, — härra Jans'i poolt tähendati, et imelikul wiisil kannab see teaduskond nime filosoofia teaduskond, kuna seal ainult üks professor ja üks dotsentuur on filosoofia jaoks, siis peab tähendama, et igalpool wiiakse filosoofia teaduskonna alla mitte ainult puht wõi erifilosoofilisi aineid, waid ka neid aineid, mis puudutawad filoloogiast ja ajalugu — filosoofia teaduskond on üldnimetus, mis ka igalpool tarwitusel, nii et siin mi-

dagi iseäralikku ei ole. — Kui meie vaatleme filosoofia teaduskonda, siis leiame terve rea aineid, mis otsekohe Eesti elu puudutavad. Seal meie leiame näiteks 7 professuuri ja siis veel dotsentuuridest kaks, mis otsekohe Eesti elu kohta käiwad, ja see on suur protsent kõigist õppetoolidest filosoofia teaduskonnas. Kui siin öeldakse, et mis jaoks ühelt poolt on professor Eesti ja Põhjamaade ajaloo kohta ja on ka dotsentuur sellesama ajaloo kohta, siis mina pean ütleva, et just sellepärast, et puudutada neid küsimusi, neid probleeme, mis ajalugu on ülesse seadnud Eesti rahwa kohta. Kuna Eesti rahwas kokku puutub oma naabritega ja on olnud ajaloo jooksul nendega rohkes kokkupuutumises, eriti just ka rootslaste ja soomlastega — seda nii minewikus kui ka loodetawasti tulewikus — siis on minu arwates arusaadaw, et just selle külje peale tuleks eriti rohkem rõhku panna. Kui öeldakse, et Wene ajalugu nii wähe puudutatakse, siis näeme, kui meie waatame loengu kawasid, mitte ainult ühe semestri kawasid, waid mitmete, sest alles teatud aastate jooksul loetakse üldse läbi kõik ained, mis käiwad ühe professuuri ehk dotsentuuri alla, siis näeme, et Wene ajaloo peale tugewasti rõhku pannakse, mis ka praeguses Tartu ülikooli õppetoolide nimekirjas silma paistab. Ka siis, kui Eesti ja Põhjamaade ajalugu loetakse, käsitatakse õige palju Wene ajalugu, sest Wenega oleme meie kogu ajaloo kestes palju kokku puutunud. Nüüd on üldise ajaloo juurde weel kaks dotsentuuri asutatud, mis eriti neid küsimusi käsitaks, mis meile eriti põnewad, et kui professor üldises ajaloos tähendatud alasid täielikult läbi wõtta ei jõua, siis seda wastaw dotsent käsitaks. Peale selle on wõimalus ühele wõi teisele õppejõule, stipendiaadile ülesandeks teha ühel wõi teisel puhul teatud ainet lugeda.

Mis nüüd puutub usuteaduskonda, siis tähendati, et siin on terve rida aineid, mida mujale wõiks paigutada, neid teistesse teaduskondadesse ära mahutades. Printsiiabis on see täiesti wõimalik. Printsiiabis oleks wõimalik ka terwet loomaarsti-teaduskonda teistesse teaduskondadesse mahutada, teda täiesti ära kaotada. Selle wastu ei saaks midagi olla, nõnda on juba mõnes kohas korraldatud, aga warsti jälle tagasi tulnud endise korralduse juurde. Igatahes on sarnane ümberkorraldamine wõimalik, kui kaugelt aga ta

otstarbekohane on, see on teine küsimus. Kui härra Jans siin ütles, et usuteaduskonnas terve rida aineid on, mis otsekohe usuteadusesse ei puutu, siis pean ütleva, et wanatestamendi professor ühtlasi ka semikeelte professor on ja tänawu ka Hebraea ja Araabia keelt loeb. See on tingitud sellest, et usuteaduskonnas on wanade keelte teadmist waja algallikate tundma õppimiseks. Kuna neid keeli usuteaduskonnas tarwis läheb, siis loetakse neid selles teaduskonnas ja tulewad sinna ka keeleteadlased kuulama, kes neid keeli õpiwad. Printsiiipides on igatahes wõimalik, et semikeeli filosoofia-teaduskonnas loetakse, kuid kuna tähendatud keelte professor ka otsekohe wanatestamenti puutuwaid aineid loeb, siis on siin jällegi otstarbekohasus mõõduandew olnud. Meie ei ulata nii kaugele, et wõiksime filosoofia-teaduskonda asutada semikeelte professuuri, missugused keeled ka usuteaduskonnas tingimata tarwilikud on. Muuseas puudutati siin ka seda asjaolu, et sotsiaaleetika usuteaduskonnas on. Ma ei taha siin palju sõnu kulutada selle kohta, tähendaksin ainult, et iseenesest arusaadaw on, et sotsiaalseid küsimusi ka usu seisukohalt waatleva peab. Iseenesest arusaadaw, et neid küsimusi käsitatakse ka teistes teaduskondades. (M. Martna, sd.: Siis peaks paralleel õppetoolid olema.) See on ka nii. Mõtteteaduse professor Schmidt-Kowarzcick loeb teatud aegadel ka sotsiaaleetika probleemide üle. Seda loetakse wahel paralleelselt, usuteaduse, kui ka filosoofia seisukohast. See on nii Tartus, nii on ka mujal.

Mis puutub wiimaks sellesse, nagu härra Jans tähendas, et kui kutsutakse keegi wõõras Tartu ülikooli juurde ja ta peaks lugema ka neid aineid, mis just eriti Eesti oludesse puutub, et see raske ette kujutada, siis pean rõõmutama, et keegi hõimlane, nimelt ungarlane, õigusteaduskonnas selle raske ülesande oma peale wõttis, sest et wõimalik ei olnud teist teed walida. Kui ma selle kohta lähemalt orienteerusin, siis selgus, et ta Tartusse tulles lugema hakkas administratiiv-õigust. See on üldine aine ja siin ei ole tarwis erilisi teadmisi Eesti suhtes. Kui tal siis Eesti olusid puudutada tuli, siis muretses ta enesele hea orientatsiooni inimeste poolt, kes ülikooli lõpetanud olid ja kes ülikooli juurde töötama jäänud. Allikad jääwad ikka sa-

masteks, kas neid tarwitatakse Eesti keeles, wõi lastakse neid ümber panna. (Segane wahelhüüe J. Jans'i sd. poolt.) Jah, waadake, härra Jans, see on täiesti õige, ja niipea, kui sinna saab paigutada wastaw jõud, tehakse seda. Niikaua, kui seda ei ole, peab leppima wäljamaalastega ja arwan, et on hea, kui keegi selle ülesande oma peale wõtab ja katsub seda lahendada niipalju, kui wõimalik. Muidugi ei ole see ideaalne. Aga saan aru, kui keegi professor wälja oli kuulutanud, et ta Inglise keele loenguid pidama hakkab, ja temale öeldi, et ta weel keelt ei oska, kuidas ta siis õpetada saab, oli ta selle peale öelnud; see on paras juhus keele äraõppimiseks. Sarnane seisukoht, muidugi mõista, ei ole ideaalne. Aga kui keegi raske õpetamise ülesande enese peale wõtab ja sellega, nagu ma kuulnud olen, enam-wähem korralikult walmis saab, siis peame sellega küll täiesti leppima.

Kui küsimuse ülesse seame, kas mitte ei tule ülikooli seadust erikomisjoni anda, kus 10 wõi rohkem liiget oleks, selleks, et järele kaaluda, kas ei tuleks ühte wõi teist õppetooli sinna sisse wiia, ühte wõi teist õppetooli kustutada, siis ütleksin selle kohta, et see wõimalik on. Kas sellel aga tegelikka tagajärgi on, selle juures wõib kahelda, sest ülikooli seadus, enne kui ta Riigikogusse tuli, läks komisjonist läbi, läks walitsuselt läbi, ta oli ülikooli saadetud ja igas teaduskonnas on tema läbi arutatud. Ülikoolis arutati ka seda küsimust, kas mitte üht wõi teist teaduskonda kokku liita, kas ei tuleks mõnda professuuri juurde panna wõi ära wõtta; ja seal on otsusele jõutud, et praegu esitatud seadus ka ülikooli teaduskondadele ja ülikooliwalitsusele wastuwõetaw on. Üht kui teist teaduskonda on ju wõimalik ühte liita, näiteks kas wõi loomaarsti-teaduskond arstiteaduskonda wiia, usu-teadust filosoofia teaduskonnaga ühendada, aga siin tuleb ikka tähele panna, kui kaugelt see otstarbekohane ja kui palju meie selle läbi wõidame, kui kaugelt aparaat selle läbi liikuwamaks saab. Usun, et ülikooli tööaparaat saab selle läbi ainult raskendatud. Ja palju kulusid see riigile juurde ei too, kui teaduskonnad jääwad omaette seiswateks. Sest niipea, kui wiia üks teaduskond teise alla, on arusaadaw, et nende ainete korraldamiseks, õppetööde juhtimiseks ja üliõpilastele juhtnõotide andmiseks tuleks

tingimata wastawad prodekaanid ja sekretäärid ametisse panna, mis ometigi kulusid ülikoolilt nõuawad. Wahe ei ole suur. Sest dekaan saab umbes 2000 mk. oma tööde eest ja sekretäär umbes niisama palju. Nii, et siin tuleb esiplaanile küsimus, kas teaduskondade ühendamine otstarbekohane on ja kas ta tegewust selle asemele, et vähendada, weel enam ei koorma. Minu arwates oleks asjata anda ülikooli seadust erikomisjoni, et see järele kaaluks, missuguseid õppetooli ära kaotada ja missuguseid juurde lisada. Erikomisjon peaks ikkagi eriteadlaste poole pöörama, ja eriteadlased on sel korral ülikooli juures. Seal on see seadus aga juba läbi arutatud ja leitud, et seadus sel kujul, nagu ta Riigikogule esitatud, küllalt otstarbekohane on.

(H ü ü d e d : L õ p e t a d a !)

Juhataja **K. Wirma**: On ettepanek tehtud koosolekut lõpetada? (H ü ü d e d : E i) Rkl. Korneli poolt on ettepanek tehtud koosolekut lõpetada. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasilükatud. Koosolek kestab edasi.

Th. Tallmeister (rhwsu.): Mina ei loe mitte oma ülesandeks selle kohta oma mõtteid awaldada, kuiwõrd põhjendatud see ettepanek on, mille rkl. Jans siin tegi, et õppetoolide aramääramine erikomisjoni kätte antaks. Wõib olla, et seal tõesti mitmesuguseid muudatusi tarwis oleks ette wõtta, sest mul on enesel ühe fakulteedi kohta sarnane ettepanek olemas, mida ma parajal kohal esitada tahan. Ja mõnigi asi sellest, mis rkl. Jans ette tõi, oli ka minu tunde järele põhjendatud. Nii paistis see, mis filosoofia teaduskonna kohta ette toodi, ka minule, kui ma nimekirja waatasin, silma. Seal on ajalugu näiteks tõesti liig wähe esitatud ja selle asemele wast liig palju ruumi üksikutele keeltele antud jne. Ajalool on ju määratu suur hariduslik wäärtus ja teda peaks tõesti rohkem arwesse wõetama, kui see kawas sündinud. Samuti on põhjendatud see, mis ette toodi, et meie naabermaade ajalugu täiesti puudub. Tõepoolest oleks see tarwilik, kui meie naaberite Soome, Leedu, Poola wõi mõne teise lähema naabri ajalugu lähemalt käsitakse ja sellega ka meie Eesti rahwuslikudele ülesannetele sellelt seisukohalt katsutaks lähemale tulla. See on kõik

wõimalik. Aga mis mind sundis sõna wõtma ja rkl. Jans'i põhjenduswiisi vastu natukene waidlema, oli see, mis muuseas usuteaduskonna kohta ette toodi. Minule paistis seal üks asi õige imeliku wastoluna silma. Ma ei taha seda sugugi eitama hakata, et seal, wõib olla, palju õigust on, mis ette toodi loogikapuuduse üle, mida seal wõi siin waimuliku seisuse juures näha wõida, kuigi siin ka küsida wõib, kui suur see loogika siis teiste elukutsete juures on, kes ülikoolist läbi on käinud ja praktilises elus seisawad. Kes teab, kui igal pühapäewal suurema rahwahulgaga kõnelema peaksid ja niisugustes suurtes küsimustes oma seisukohti awaldama, nagu nüüd seda just usuteadlased peawad, kes teab, kas seal mitte põhjust ei oleks weel terawamat arwustust ette wõtta, kui seda nüüd waimulikude kohta tehakse. Mina ütlen, see on küsimus, mida nii kerge käega ära otsustada ei saa, kuigi mõni asi seal muidugi põhjendatud on. Imelik näis mulle aga see olewat, et kui nüüd selle loogikapuuduse vastu tahetakse wõidelda, kui selle eest tahetakse hoolt kanda, et waimulik seisus paremat materjaali oma kogudustele ette kannaks, et siis arwatakse seda sel teel kätte saada wõiwat, et nende ettewalmistust, nende haridust, tuleb kärpida, vähemalt minule jäi niisugune mulje härra Jans'i kõnest. (S e g a n e w a h e l h ü ü e J. J a n s'i, sd. poolt.) Ma awaldan kohe oma arwamist üksikute näidete kohta, mis seal ette toodi. Juba Riigikogu esimees on l lugemisel mööda minnes seda küsimust puudutanud ja minu tunde järele täie õigusega rõhutanud, et kui sumbunud õhkkonda leitakse waimulikust seisusest, siis kahtlemata kõige vähem on süüdi fakul- teedil, waid seal tuleb süüdi just sellest otsida, et suurem osa meie akadeemilise haridusega inimesi pärast ülikooli lõpeta- mist, tegelikku ellu astudes, kõiksugus- tesse teistesse huwidesse ära kaowad ja tihti selle juurde otse jääwad... (J. H ü- n e r s o n, põl.: Äri, äri!) ...Nad lei- piwad nende wõrdlemisi elementaarsete teadmistega, mis nad ülikoolis omal ajal on omandanud, ei õpi edasi ja satuwad sagedasti tegelikus elus teistsuguste mõ- jude alla. Kirikuelus on väga mitmesu- gused traditsioonid aastasadade jooksul wälja kujunenud ja just meil Baltimaal on olud õige iseäralikku laadi kandnud ja sellepärast ei ole siis sugugi imestada, kui see mõjupiirkond ikka weel edasi kestab

ja inimesi väga palju ei leidu, kellel jul- gust ja energiat jätkuks ennast neist tra- ditsioonidest wabaks teha, ja kes aega ja wõimalust leidnud on ka isiklikult edasi õppida suurte koguduste töö kõrwal, tea- dusesse süweneda jne. Just selle tõttu satuwad nemad sagedasti niisugusesse õhkkonda, et need mõjud, mis fakul teedist pärit, sagedasti unustatakse ja tegelikus elus suurt osa kaasa ei mängi. Ma pean ütlemä just sedasama, mida siin Riigikogu esimees sel korral ette tõi, et fakul teet oma kokkuseade poolest, isegi endises Saksa ajajärgus, tõesti niisugune oli, et tema mõjuga niisuguseid nähtusi ära se- letada ei saa, et praegu, kus fakul teedis enamus eestlaste käes seisab, sellest sei- sukohast tema üle kaebada põhjust ei ole. Ei ole kellegi saladus, et seal, kus erilist wõitlust meie kiriku elus walitse- wate wabameelsemate woolude vastu peetakse, otse niisuguseid sõnu on tarwi- tatud, et fakul teet see wabameelsuse pesa on, mis kaotatama peaks, sest et ta liig wabameelseid inimesi sealt wälja saadab ja sarnaseid mõjusid neile elusse kaasa annab. See on tõsiasi, millega, minu ar- wates rehkendada tuleb.

Kui sellelt seisukohalt asja peale waa- data ja härra Jans'i poolt ettetoodud as- jaolusid puudutada, siis on see õieti ime- lik, mis seal öeldi. Mida tahetakse siis usuteaduskonnas õpetada, kui kõrwale peawad jääma niisugused asjad, mille kohta siin näiteid ette toodi, kui sotsiaal- eetikat enam ei tohi ette kanda, kui Greeka usuajalugu sinna ei sünni, kui ki- rikuajalugu eriteaduskonda peaks wiid- dama? Härra rkl. Jans'il näib see ar- wamine olewat, et usuteaduskonnas sel- les kujus piiblilugu ja katekismust õpe- tama tuleks hakata, mida koolipingilt oleme omandanud. Niisugune mulje jäi mulle sellest asjast järele. Mina ei saa aru, mispärast lubab rkl. Jans uue testa- mendi õppetooli jätta, kuna wana sinna ei sündiwat. Lugu on ikka niisugune, et usuteaduskond peab käsutama neid nähtu- si, mis usulises ilmas, ajaloos on awal- dunud. peab uurima neid dokumenta, seda kirjandust, mida usk aegade jooksul on loonud, ja mina ei näe seal mingisugust põhimõttelist wahet wana ja uue testa- mendi wahel. Wana testament on laialine kirjanduslik dokument, umbes ühe aastatuhande jooksul tekkinud ja uus testa- ment on tuntud usuelu klassikalise aja- järgu sünnitus, mille juurde teadusemees

peab asuma kui olemasolewate ajalooliste suuruste juurde ja neid oma teadusliku mõõdupuuga uurima, milleks temal ka tingimata tarwis on algkeelte mõistmist. Ei saa muidu kuidagi wiisi teaduslikult nende kallal töötada. Araabia keelel on semiidikeelte hulgas samasugune tähtsus, kui sanskriti keelel Indo-Germaani keelte ilmas. Wana testament seisab Hommikumaa waimueluga ja orientaal-uskudega ühenduses, nii et meie wõime ainult siis temast õieti aru saada ja temasse süweneda, kuj meil teataw pilt on silma ees selle kohta, mis üldse Hommikumaal usuilmas sündinud. (M. Martna, sd.: Kas Teie tõesti kõik need keeled seal ära õpite?) Ega siis fakulteet selle peale wälja ei lähe, et iga inimene, kes ülikooli lõpetab, peab igas üksikus aines eriteadlane olema. Ma ei tea kas õigusteaduslannas see nii on, et iga inimene, kes ülikooli lõpetanud, kohe meister on igal erialal, nagu kriminaalõiguses, administratiwõiguses jne. Minu arwates wõib ta ikka ainult teatawa ülewaate asjast saada, ja nagu ühe elementaaraluse selleks, mille peal ta pärast edasi wõib ehitada. Igaüks wõib ise tegelikus elus spetsialiseeruda sinnapoole, kuhu tema huwid kõigepealt kuuluvad. Neid on muidugi wäga wähe, kes pärast elus semiidikeeltega tegemist teewad. Pean ütleva, et mina nende imelikkude inimeste hulka kuulun, kes semiidikeeltega tänapäewani tegemist teewad ja neid armastawad, muuseas ka Araabia keelega. Igakord, kui ma natukene suudan edasi õppida, awanewad minule uued suurused ja wäärtused, mis seal wanas orientaalilmas warjul. Iseenesest mõista ei saa selles asjas keegi ei tea kui suur meister olla, kuid meie ülikool peab ju ka teadusmehi ette walmistada püüdma, et tulewikus neid oleks, kes fakulteeti kuuluks, ning selle joone peal edasi wõiks töötada. Selle üle on kõneldud ning esimesel lugemisel toodi ette, et palju õppetoole muulaste käes on. Ka wana testamendi õppetoolil on sakslane. Ta on sellepärast sakslase käes, et meil Eestis ei ole tõepoolest meest, kes oleks semiidikeeltes nii tugew, et ta seda saaks õpetada üliõpilastele, kes teda akadeemiliselt wõiks esitada. On tahetud anda seda õppetooli eestlastele ja on kõneldud ühe wõi teisega, kuid keegi pole end tundnud nii tugewana, et julgeks seda ülesannet oma peale wõtta. Fakul-

teedi ülesanne on niiwõrd asja süwendada, et ühe teatawa joone peal edasitöötamine wõimalik oleks. Wõib olla, et edaspidi eestlaste hulgast tuleb mees, kes neid keeli tõesti õpetada wõib, ja kui tahame, et fakulteet mitte waimliselt alla ei langeks, ega niisuguseks asutuseks wälja ei kujuneks, nagu seda wanameelsed kirrikud ringkonnad näha tahawad, siis peame selle eest hoolitsema, et seal niisuguseid reforme ette ei wõetaks, mis üldhariduslikud ained sealt wälja tõrjub. Mida mitmekesisem fakulteet on, seda paremini saab edasi ja seda otstarbekohasemalt täidab ta oma ülesannet. Mina leian, et sellega on suur samm edasi saadud, et hariduskomisjoni ettepanekus wõrdlewate uskude õppetool, mis enne oli dotsentuur, on ette nähtud nüüd professorina, kuid see on täiesti õige ja loomulik, et selle teadusliku joone peal terwet fakulteeti arenda lastakse, kus ta wälja kujuneb nii enam-wähem interkonfessionaalseks teaduslikuks asutuseks. Mina pean isiklikult kõigi niisuguste katsete wastu protesteerima, millega püütakse seda fakulteeti üldhariduslikust tasapinnast allapoole wiia ja kitsamate ülesannete juurde suruda. Kui see seadus komisjoni tagasi antaks, siis ei tohiks komisjon neid põhjendusi, mis selle fakulteedi wastu siin ette toodi, mitte arwesse wõtta, waid peaks selle juurde jääma, et fakulteet selle joone peal saaks edasi areneda, mis hariduskomisjoni poolt ära määratud. (H ü ü d e d: W a h e a e g m ä ä r a t a !)

Juhataja K. Wirma: Kuulen ettepanekuid — waheaeg teha. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) N ä h t a w a e n a m u s e g a o n e t t e p a n e k t a g a s i l ü k a t u d.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Kõigepealt loen oma kohuseks tähendada, et minu kõne järele, mis ma pidasin käesolewa seaduse I. lugemisel, on Eesti loomaarstide seltsi juhatusel nimel üksikud loomaarstid tarwilikuks pidanud awalikult seletada, nagu oleksin mina oma kõne jooksul iseäraldi nimetanud ühte loomaarsti isiklikult wõi tema mälestust haawanud, kui mina loomaarsti-teaduskonna professoriks kutsutawate isikute kohta siin üksikuid seletusi andsin. Pean rõhutama, et minul meelde ei tulnud siin isiklikult kedagi puudutada. Ma ei ole ka ühtegi nime ni-

metanud, ei ka kedagi tahtnud lähemalt kirjeldada, et selle läbi kellegi isikut tuntawalt tabada, waid olen ette toonud neid andmeid, mis minul käepärast olid. Wõin sellepärast tagasi tõrjuda süüdistuse, nagu oleksin mina kuidagi sihilikult talitanud.

Käesolewal juhtumisel pean aga rkl. Jans'i ettepaneku wastu kõige kindlamal kujul waidlema. Mis see tähendab, kui meie hakkaksime erikommisjoni walima ja üksikute fakulteedide õppejõudude nimestikku uuesti rewideerima! Haridusminister juba seletas, missugusel teel need nimestikud on wälja kujunenud. Kõigepealt on tegeliku elu järele ülikooli koosseisu põhjal fakulteedid ja üksikud teaduskondade harud ära tähendatud oma koosseisude poolest seadusele juurdelisatud nimekirjades. Teiselt poolt on kõiki neid nimestikka rewideeritud küll ülikooli oma asutuste ja orgaanide poolt, küll Wabariigi Walitsuse ja Riigikogu komisjoni poolt. Kui nüüd Riigikogu siin tahab komisjoni ette wõtta, siis peaks arwama, et meie siin kvalifitseeritud oleme kõigi teaduskondade kohta nende ülesannete ja koosseisude kohta eriti otsustama. Kui meie niisuguseid otsuseid siin tahaksime tegema hakata, siis peab ütleva, et meie omale küll liig suured ülesanded peale wõtame. Meie oleme ära kasutanud neid orgaane, mis kvalifitseeritud on nende küsimuste lahendamiseks, meie wõime ikka ainult üldiselt seisukohalt otsuseid teha; nüüd aga eriliselt üksikutesse asjadesse tungida, see käiks meil lihtsalt üle jõu. Sellepärast, kui pärast selgub, et seal on tarwis midagi uuendada, ega meie siis praegu ülikooli seadust wälja andes eneselt wõimalust ei wõta uute seadusandlike aktide läbi seda korraldust, tema koosseisu ja üksikute fakulteedide ilmet muuta. Kui meie nüüd hakkaksime jällegi kõiki neid küsimusi uuesti arutama, peaksime selle küsimuse lahendamisel uuesti sedasama teed käima, mis meil juba käidud on. See wõtaks meilt wõimaluse ülikooli seadust lähemas tulewikus maksma panna. Esimesel lugemisel on aga küllalt näidatud, et see wõimatu on seda küsimust edasi lükata. Ja sellepärast arwan, et oleks täiesti jumala muidu niisugust otsust teha, mis ometi suuri muudatusi ei too.

Kui rkl. Jans halesüdamlikult katsub siin kirjeldada, kuidas mõnda inimest tuleks, et ta ära ei nälgiks, päästa, profes-

soriks teha, wõi vähemalt hea koha peale määrata, siis kujutage ette, kuidas meie selles stiilis edasi saame! Meie ise hindame tõesti seda, mis ülikoolis tehtud on, õige halvasti. Kui meie aga mitte nõudlikud ei ole oma noorte õppejõudude ettewalmistamisel, siis meie häid õppejõudusid ei saa. Muidugi on meil kitsas ühel wõi teisel õppida, aga kus on teadusliku karjeeri peale minejatel kerge olla, kus on siis õieti kerge olnud õppida. Wõib öelda, õieti wanamehe põlweni peawad mehed õppima, enne kui nad ordinaarius-teks saawad, ja nende palk on nii wäike, et keegi muidu selle palga peale ei lähe, kui tal mitte iseäralikku annet ega huwi ei ole. Ja kui nemad oma elupäewad nõnda läbi nälgivad kultuurmaadel, siis ei ole sugugi ime, kui meil noored mehed wäikesemate stipendiumidega läbi ajawad. 7.500 marka kuigi suur ei ole; kes selle wastu waidleb? Kuid neil eeldustel, mis meil on, wõiwad nooredmehed enmast küllalt ette walmistada teadusliku karjeeri jaoks. Ei ole põhjust hädaldada. Kes sinna stipendiumi juurde on saanud, see wõib töötada. Wõiks ainult öelda, et meil liiga wähe stipendiaate on. See on aga eelarwe-komisjoni asi. Peame seda meeles ja määrame rohkem stipendiumisid. Ülikool on iga eelarwe puhul peale käinud, et kui ei anta rohkem stipendiumisid, siis meie ei saa omale teaduslikka õppejõudusid ette walmistada. Siis kõneldi aga kokkuhoidmisest. Nüüd öeldakse tagantjärele, et mikspärast meie ei loo lahendamaid wõimalusi! See on õieti seadusandliku töö ülesanne eelarwe juures. Seal wõtame meie selle ette. (E. Weberman, rhsw.: Kas on Riigikogu siis kärpinud ülikooli stipendiumisid?) Juba enne eelarwe-komisjoni on kärbitud, ja kui teie wiimased eelarwe waidlused wõtate, siis on seal ikka rõhutatud, et ei saa mitte rohkem anda. (L. Johanson, sd.: Suurendatud on.) Mis tähendab suurendatud, kui on juba ette teada, endiste waidluste puhul, et peab kokku hoidama, ja on walitsuse eelarwe-komisjonis ülikooli esitaja seletuse peale waatamata stipendiumisid kärbitud ja kokku hoitud. Ega see ei ole ülikooli süü. Ja mina arwan, kui tahetakse teist taktikat ajada, siis on wõimalus seda teha eelarwe juures, aga nüüd ei tule niisugusest koosseisude rewideerimisest oluliselt midagi wälja. See tähendaks ainult aja

wiitmist meie ülikooli seaduse maksmapanemisel. Sellepärast peaks kindlasti selle ettepaneku tagasi lükkama.

Juhataja K. Wirma: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Jans'il.

J. Jans (sd.): Härra Riigikogu esimees tähendas praegu, nagu oleks mina öelnud, et ülikooli õppekohtade rewideerimist tuleks selleks ette võtta, et raha kokku hoida, see tähendab, kulusid vähendada. Mina seda ei öelnud, waid mina tegin ettepaneku ülikooli õppekohtade nimekirjade rewideerimiseks selles mõttes, et see nimekiri ei wasta oma koosseisu poolest mitte Eesti rahwa wadustele, kuna rahaküsimus hoopis teises kohas minu kõnes ette tuli, nimelt

mina tähendasin, kui inimesi tarwis on, et siis ei pea mitte selle peale wälja minema, et lastakse tarwilik jõud ära minna sellepärast, et mitte wõimalik ei ole nii wäikese stipendiumi juures ennast ette walmistada. Need on kaks täiesti eriasja. (J. Tõnisson, rhw.: Mina ei ole selles mõttes kõnelenud, kui Teie olete aru saanud.)

Juhataja K. Wirma: Riigikogu on 2 tundi koos istunud. (Hüüded: Lõpetada.) Ma kuulen ettepanekuid koosolekut lõpetada. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.45 min. õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma.**

Sekretäär **T. Kalbus.**

Abisekretäär **Osk. Köster.**

